

KNIŽNÍ DARY V DĚJINÁCH KNIHOVNY NÁRODNÍHO MUZEA PODLE ZÁPISŮ V MUZEJNÍKU

Marta Vaculínová

Book Donations in the History of the National Museum Library Based on the Records in Journal of the National Museum

Abstract: Within the four-year project of book provenance research PROVENIO, records on book donations to the National Museum Library (NML) have been excerpted from *Journal of the National Museum* from its foundation until 1893. The upper limit is determined by the introduction of NML acquisition books, which provide more detailed records of book donations. The primary objective of the excerpts was to create an aid for the identification of the provenance of important collections and collection items in the NML (especially manuscripts and early printed books, but also larger books sets). Nevertheless, this also led to the creation of a material basis for the study of the social composition of the donors and for the mapping of the participation of prominent figures of Czech culture and politics in the building of the NML collection. Based on this material, we have described three acquisition periods: from the foundation until 1849, 1850–1861 (with the upper limit being the end of Václav Hanka's work as a librarian) and 1862–1893. In the individual periods, the structure of the donors changed, just like the composition of society and the role of individual social classes in the 19th century. In the first period, the most frequent donors of manuscripts and early printed books were clergymen, followed by teachers and professors, with the third position being taken by officials. These groups remained in the first three places also in the second period; in some years, clergymen lost their primacy in favour of one of the other two groups. In the third period, the number of the donors—clergymen decreased, whereas the teachers and officials remained, being complemented in their frequency by other professions – doctors, lawyers etc. The number of Czech institutions giving donations to the museum was low in the first period; in the second period, their number (only slightly) decreased. A turning point came after 1861, when activities of societies were allowed and the museum began to receive gifts from a wide range of associations and movements. These included mostly secular institutions; ecclesiastical institutions were underrepresented (as opposed to the massive involvement of clergymen as individuals). The donations of foreign institutions and individuals, described in this study rather fragmentarily, should be treated in even more detail in future. Concerning foreign donations in the first period, the influence of the contacts of the founder of the museum Kaspar Maria von Sternberg and the slavist Josef Dobrovský is evident. After Sternberg's death, contacts with foreign natural scientists slightly weakened, like contacts with South Slavic scholars later, after the death of Václav Hanka. A specific group of donors on which we focused as well were women. In the first period, their number was practically negligible; they were mainly noblewomen, who were later joined by intellectuals, mainly writers. In the second period, their number did not grow much; in the third period however, one can observe an increase in the number of female donors as well as in the volume and values of the donations. Nevertheless, a considerable number was formed (besides intellectuals) especially by women as the executrices of the last will of their late husbands and other male relatives. Yet some female donors had purchased collection items for the museum on their own initiative. The article is complemented by graphs, documenting the representation of donors from various social classes in the periods examined.

Keywords: National Museum – book provenance – National Museum Library – book acquisition

V rámci čtyřletého projektu na téma metodiky knižních proveniencí PROVENIO¹ byly excerpovány zápisy o knižních darech pro Knihovnu Národního muzea v Muzejníku od jeho založení do roku 1893. Horní hranice je určena zavedením přírůstkových knih Knihovny Národního muzea, které poskytují podrobnější a do jisté míry spolehlivější evidenci knižních darů. Z přírůstkových knih byly rovněž v rámci projektu prováděny excerpcce, navazující na podobné práce s Muzejníkem, jejich obsah však nebyl z časových důvodů dosud zpracován, zejména proto, že práce na excerpcích přírůstkových knih stále běží a není tak k dispozici úplný materiál pro analýzu.

Primárním cílem excerpcí knižních darů bylo vytvořit pomůcku pro identifikaci proveniencí významných sbírek

a sbírkových předmětů Knihovny Národního muzea (zejména rukopisů a starých tisků, ale také větších knižních celků) a vytvořit materiál, s jehož pomocí by bylo možno zmapovat účast významných osobností našich i zahraničních na budování fondu Knihovny Národního muzea od jeho vzniku. Na excerpcích pracovali studenti, zejména studující Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Vytvořili seznamy dárců a darů, které v budoucnu při podrobném zpracování proveniencí jednotlivých exemplářů budou moci být vodítkem pro určení původních vlastníků knih, kteří (z pochopitelných důvodů) nejsou evidováni v běžných lokálních soupisech, s výjimkou soupisu rukopisů.

¹ Článek vznikl na základě výzkumu knižních proveniencí (projekt Knihovny Národního muzea NAKI DF12P01OVV023 PROVENIO: Metodika výzkumu knižních proveniencí. Řada dárců má svůj medailon v elektronické databázi PROVENIO, dostupné z: www.provenio.net. Životní data osob zmíněných v článku a některé stručné charakteristiky jejich činnosti doplnila Jaroslava Kašparová.

Tento příspěvek by měl být jakýmsi vedlejším produktem projektu, pokusem o pohled na dárci a knižní dary KNM v období pokrytém zápisy z Muzejníku. Neklade si za cíl úplnou analýzu zkoumané problematiky, již by nebylo reálné zpracovat v tak krátkém čase a měla by být ponechána historikům a příbuzným oborům. Chce spíše obohatit povědomí o drobných dárcích a zapomenutých darech, které pomáhaly tvořit knihovní fond.

I. Dary knihovně od založení do roku 1849

Evidence přírůstků do Knihovny Národního muzea je pro počáteční období dochována v archivních materiálech Registratury Národního muzea;² od roku 1827 je možno využít pravidelně publikovaných seznamů dárců a jednatelských zpráv v Muzejníku. Větší knižní dary a nákupy obsáhlejších knižních celků eviduje prakticky v úplnosti Jaroslav Vrchotka ve své knize o dějinách Knihovny Národního muzea.³ V průběhu projektu PROVENIO byly zápisy v muzejních excerpovány podle určitých kritérií a podařilo se tak podchytit menší, ale často významné dary a vytvořit praktickou pomůcku pro identifikaci provenience vzácných knih, zejména rukopisů a starých tisků, pro detailní průzkum fondu v budoucnosti. Zároveň lze excerpta využít pro analýzu dárců knih, jejich společenského postavení a jiných kritérií. Při tomto rozboru jsme se inspirovali výzkumy Miroslava Hrocha, jenž se zaměřil na analýzu přispěvatelů Matice české a abonentů Muzejníku v první polovině 19. století.⁴ Zatímco přispěvatelé Matice byli limitováni jednorázovým zaplacením příspěvku, darovat knihy mohl každý, a tedy zde byla jistá naděje, že při rozboru budou podchyceny i chudší vrstvy. Tato naděje se pro zkoumané období 1827–1849 nepotvrdila. Naopak kategorie „rolníci“ a „dělníci“, kteří se v seznamech přispěvatelů Matice objevují sporadicky ve čtyřicátých letech devatenáctého století, v seznamech dárců nejsou zastoupeny vůbec. Tento jev může být částečně způsoben činností muzejních sběratelů, kteří shromažďovali na venkově a v menších městech vlastním úsilím knihy a jsou pak v Muzejníku uvedeni jako jejich dárci, ačkoli původními vlastníky mohli být i rolníci nebo dělníci.

V grafech, publikovaných v tomto příspěvku, se základní zkoumané skupiny dárců shodují s těmi, které ve své monografii uvádí Hroch. Jsou to: šlechta, duchovní, pedagogové, studenti, úředníci, volná povolání (ostatní). Přidali jsme ještě jednu kategorii, jež se při analýze darů sama nabízela vzhledem k výrazným osobnostem, které v ní jsou zastoupeny (např. Josef Imlauf) – vojenské důstojníky. Vzhledem k tomu, že se jednalo o dárci knih, jsme zkoumali navíc ještě další kategorie: spisovatele, knihkupce (knihaře, nakladatele a vydavatele), knihovníky a muzejníky. Pro mezinárodní kontakty mladé muzejní instituce byla důležitá také oddělená evidence zahraničních dárců – osob a institucí. Ne bez zajímavosti pro představu o úloze muzea v tehdejší společnosti je také výčet domácích institucí duchovních i světských. Jako „módní“ by se dala označit další speciální kategorie – totiž „ženy“. Zvlášť jsme evidovali také jednu kategorii, která u přispěvatelů Matice nepřichází v úvahu – anonymní dárci.

Šlechticí dárci obohatili významně knihovnu v období jejího založení, kdy darovali cenné knihovny obsahující řadu významných rukopisů a starých tisků. V období 1827–1849 je počet šlechticů – dárců knih nevelký a nevelká je i hodnota darovaných knih. V některých případech (např. u Bedřicha Všemíra Berchtolda nebo Lexy svobodného pána z Aerenthalu) darovali šlechtici své vlastní práce, vždy šlo však spíše o jednotliviny. Ačkoli šlechtici nebyli častými dárci knih, přispívali finančními prostředky na nákup nových akvizic a jejich význam pro muzejní knihovnu byl proto nezanedbatelný.

Duchovní patřili ve zkoumaném období k neaktivnějším a také nejméně častým dárcům. Právě oni tvořili jádro skupiny muzejních sběratelů („zběrných oudů“), o nichž pojednáme níže. Iniciátorem jejich aktivit byl v počátcích muzea Kašpar ze Šternberka, který se obrátil písemně na tři české biskupy s žádostí o zapojení duchovních do sběrného programu muzea.⁵ Podle zápisů darů v Muzejních excerpovány byly právě knihovny a sběrná činnost farářů a lokalistů zdrojem cenných starých tisků i rukopisů. Zároveň byla řada duchovních také autor-sky činná.

Profesoři a učitelé působící na světských i církevních školách byli rovněž častými dárci a z jejich řad se rekrutovali muzejní sběratelé. Na jejich příkladě lze ukázat, jak jsou některé kategorie neostře ohraničeny – řada profesorů byla zároveň členy řeholních řádů (zejména premonstráti a piaristé).

Studenti darovali knihy zřídka, nepočítáme-li disertační práce studentů lékařství – právě ty v letech 1834–1839 způsobily prudký nárůst studentských donací, jak je viditelný v grafu. Původcem toho, že studentské práce byly darovány do muzea, byl „nejmenovaný oud musejní“, jak je ve zprávách označován. Zřejmě působením této osoby přišly do knihovny i některé lékařské disertace studentů vídeňského profesora Böhma.

Spisovatelé a autoři věnovali své práce knihovně relativně často a někteří pravidelně, zmiňme Aloise Vojtěcha Šemberu (1807–1882), Josefa Frantu Šumavského (1796–1857), Josefa Liboslava Zieglera (1782–1846), Františka Palackého, Karla Aloise Vinařického a také Františka Alexandra Hebera (1815–1849), jenž věnoval knihovně všechny díly svého opusu o českých hradech a zámcích. Více než beletrie byla darována odborná literatura, jak to také odpovídalo sbírkovému programu. Svůj lékařský spisek daroval knihovně doktor Jan Theobald Held (1770–1851) a pravidelným dárcem byl i jeho žák a životopisec Vilém Rudolf Weitenweber (1804–1870).

Skupina označená „úředníci“ je značně heterogenní. Kromě veškerých zaměstnanců c. k. úřadů v ní jsou zastoupeni vrchnostensí úředníci a členové městských samospráv.

Graf četnosti knižních darů podle jednotlivých skupin přispěvatelů (viz Grafy příloha obr. 1, 1a, 1b, s. 23–24).

Duchovní a světské instituce do 1849

Zatímco podíl jednotlivců z řad duchovních na akviziční činnosti Národního muzea byl ve sledovaném období kon-

² Registratura NM, Archiv Národního muzea.

³ VRCHOTKA, Jaroslav. *Dějiny Knihovny Národního muzea. 1818-1892*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství n. p., [1967].

⁴ HROCH, Miroslav. Die Vorkämpfer der Nationalbewegung bei den kleinen Völkern Europas. In *Acta Universitatis Carolinae Philosophica et historica, Monographia XXIV, 1966*, přehledná tabulka na s. 44n.

⁵ VRCHOTKA, op. cit., s. 53.

stantně vysoký, církevní instituce mezi dárci téměř nenacházíme. Pražská arcibiskupská konsistoř pravidelně dodávala Časopis katolického duchovenstva a seznamy kněží, kromě toho nacházíme pouze ojedinělé donace nevelkého významu od kutnohorských voršilek a vyšebrodských cisterciáků.

Ze světských institucí nejpravidelněji přispívaly společnosti vědecké a hospodářské a v menší míře i vysoké školy, ojediněle jinak zaměřené spolky (specializované a regionální, mezi nimi hojností darů vyniká Písecký čtenářský spolek, jenž pravidelně dodával do muzea vídeňské a pražské všeobecné noviny).

Duchovní a světské instituce do 1849 (viz Grafy příloha obr. 2, s. 24).

Seznam institucí je uveden v textové příloze 1 na konci tohoto článku.

Sběratelé, „zbírající“ či „zběrající oudové“

Také v letech 1827–1849 pracovali pro muzeum, potažmo pro jeho knihovnu sběratelé, příznivci muzea zejména z řad duchovních a učitelů. Již v dřívějších letech pro ně byly vypracovány speciální instrukce, jaký materiál mají pro muzeum shromažďovat.⁶ Mezi dárci, výslovně titulovanými v Muzejníku jako „sběrní oudové“ bylo 6 kněží, tři profesori a tři osoby jiného povolání. Mezi nejaktivnější dárců z řad duchovních patřil Josef Liboslav Ziegler (1804–1870), jenž pravidelně dodával muzejní knihovně časopis „Přítel mládeže“ a staré tisky a knihy, které po kraji nasbíral. Kromě něho to byli také P. Antonín Tic (zemř. 1838), děkan v Křeči, farář Josef Vindiš, berounský děkan Josef Antonín Seydl (1775–1837), sušický děkan Adam Fialka (1776–1843). Pozoruhodná je postava Vincence Christiana Rubše (Vinzenc Christian Rubesch) faráře v saském městečku Haida, jenž daroval do muzejních sbírek zejména španělské a francouzské knihy.

Z profesorů byl aktivní člen muzejního výboru František Maxmilián Xaver Millauer (1784–1840), rektor pražské univerzity, Michal Schönbeck (zemř. 1861), profesor v Českých Budějovicích a plzeňský kněz a profesor Josef František Smetana (1801–1861), bratranec Bedřicha Smetany a nástupce Josefa Vojtěcha Sedláčka (1785–1836). Kromě duchovních a učitelů, tedy povolání mezi příznivci muzea nejčastějších, patřil ke sběratelům pražský měšťan J. Honšátko a Josef Kreibich, vysloužilý tajemník Alberta, knížete sasko-těšínského ve Vídni.

Kromě „sběrajících“ nebo „zběrných oudů“ byli častými dárci také „činní oudové“, mezi ně patřil právě plzeňský kněz a profesor Josef Vojtěch Sedláček, jenž býval velmi aktivním sběratelem⁷ a tuto svou funkci předal již jmenovanému Josefu Fr. Smetanovi. Řadou významných rukopisů obohatil knihovnu sbírku také vyšehradský kanovník Josef František Karel Devoty (1778–1865) a svatovítský kanovník a spisovatel Václav Pešina (1782–1859). Svou přízeň muzeu osvědčovali kromě peněžitých darů i „přispívající oudové“, např. vyšehradský kanovník Václav Hájek, a také „čestní oudové“ – k pravidelným dárcům patřil. např. písecký gym-

naziální prefekt Josef Schön (1790–1830). Mezi čestné oudy patřili, zejména začátkem 30. let také četní cizinci, o nichž pojednáme zvlášť. Lokalista křesínský a později farář zvikovecký Václav Krolmus (1790–1861), u něhož v Muzejnících jiná titulatura chybí, byl také pravidelným dárcem, jenž obohacoval nejen sbírky knihovny, ale i archeologické, podobně je na tom pravidelný dárců českých knih kněz Antonín Kolarský (1794–1867), farář v Polné, přítel Karla Havlíčka Borovského. Podobných jmen dárců, zejména z řad duchovních, by bylo možné uvést ještě celou řadu (jmenujme alespoň významného dárců starých tisků Dominika Františka Kynského (1777–1848), kněze a translatora v úřadu Moravskoslezského gubernia).

Zahranční příznivci a spolupracující instituce

Na počátku zkoumaného období můžeme pozorovat značnou účast dárců ze zahraničí, zejména z tehdejší Haliče, Uher, Polska, Ruska a méně z Německa a Rakouska. Ve čtyřicátých letech počty zahraničních dárců výrazně ustupují a naopak rostou počty dárců domácích. Zahranční dárci zosobňují kontakty jednotlivých členů muzejní společnosti v jiných zemích, velmi jasně se zde rýsují dvě skupiny – přírodovědná a slavistická. Co se týče institucí, jedná se o muzejní společnosti, které obvykle posílají své výroční zprávy případně (jen zřídka) i publikace, a o vědecké společnosti s vlastním vydavatelskou produkcí.

K nejpočetnějším zahraničním příznivcům muzea patří **skupina dárců ze Lvova**. Nejznámější ze Lvovských dárců je pravděpodobně kníže Jindřich Lubomirski (1777–1850), mecenáš a kurátor Ossolinea, tehdy ještě sídlícího ve Lvově, jenž Národní muzeum obdaroval knihami a byl také „čestným oudem“. Největší počet knih z jeho krajanů však daroval muzeu hrabě **Adam Junosza Rościszewski z Rościszewa** (1774–1844), rovněž „čestný oud“ a příznivec české kultury i Národního muzea od jeho raných dob.⁸ Každý rok posílal muzejní knihovně řadu nově vyšlých děl o polské literatuře a historii a naopak kupoval české knihy pro Ossolineum. Na konci zkoumaného období se počet jeho darů zmenšoval, patrně vzhledem ke zhoršující se finanční situaci štedrého mecenáše. Ze Lvova pochází řada dalších přispěvatelů, kteří ovšem přispěli většinou jednorázově (hrabě Jaxa-Bąkowski, hrabě Anton Karśnicki, Franciszek Jáchim, básník a spisovatel Stanisław Lubicz Jaszowski (1803–1847), Huskiewicz – sekretář staropigijského ústavu ve Lvově, Jachimowicz – „čestný oud“ a další lidé nejrůznějších profesí – faráři, statkáři i knihkupec apod.). Z Lvovských institucí figuruje ve zprávách jako dárců Ústav Ossolińských.

Dárci z tehdejších Uher byli obvykle slovanského původu nebo se zabývali slovanskými jazyky. Pravidelným dárcem byl slovenský obrozenec Gašpar Fejérpataky-Belopotocký (1794–1874),⁹ knihkupec z Liptovského Mikuláše a provozovatel knihovny a distribuční sítě knih, jenž každý rok posílal do muzea řadu svazků, mj. „písmo ve slovanském nářečí“ a roku 1846 také rukopis vlastního životopisu.¹⁰ Ob-

⁶ VRCHOTKA, op. cit., s. 50–51. Na s. 53 se také zabývá sociálním složením sběratelů v počátcích existence muzea s výsledkem, že dvě třetiny z celkového počtu tvořili duchovní, zejména díky žádost Kašpara Šternberka k arcibiskupství, aby kněží agitovali pro české muzeum.

⁷ VRCHOTKA, op. cit., s. 50.

⁸ Světozor 18. října 1867, s. 146–147.

⁹ FIAČANOVÁ, Daniela. Gašpar Fejérpataky-Belopotocký – život a dielo. In *Sdružení knihoven České republiky, 2005*, s. 7–12.

¹⁰ Knihovna NM, sign. II F 10. Menší autobiografie je údajně uložena v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, není však v jeho evidenci.

časné zázisky, zejména vydání svých kázání, dával do muzea také básník Jan Kollár (1793–1852) z Budapešti, jeho spolupracovník učitel Ján Kadavý (1810–1883) a další slovenský obrozenec Martin Hamuljak (1789–1859). Koncem 40. let daroval muzeu knihy Karol Kuzmány (1806–1866) z Horních Uher, farář, spisovatel a profesor teologie, pozdější spoluzakladatel Matice slovenské. Z Bratislavy zasílal kanovník a básník Juraj Palkovič (1769–1850) svůj časopis Tatranka. Ze Záhřebu zaslal knihy duchovní Štefan Moyses (1797–1869), pozdější první předseda Matice slovenské. Svým dílem přispěl J. G. Czihak, přírodovědec a profesor akademie v rumunských Jasích, srbské spisy daroval Jan Csokerlyan, farář a konsistoriální rada z německobanátského pluku. Z uherských institucí se objevuje ve zprávách za toto období jediná – Zbor učenců řeči československé prešporský.

Polští dárci pocházejí z největší části z Krakova, ojedinele také z Vratislavi a Varšavy. Žádný z polských dárců se nevyskytuje opakovaně až na jednu výjimku, tou je JUDr. Antonín Zikmund Helcel (1900–1884), jenž třikrát ve zkoumaném období daroval svá díla Knihovně Národního muzea. Co se Krakova týče, vesměs jde o tamní profesory – Wiśniewskiho, Józefa Muczowskiho (1795–1858), který daroval zlomek Trojanské kroniky aj. Z Vratislavi pocházel hlavní dárc, přírodovědec a zejména paleobotanik Heinrich Robert Goepfert (1800–1884), od r. 1846 prezident Schlesische Gesellschaft für Vaterländische Kultur (Společnost je také jednou z přispívajících institucí) a Varšava je zastoupená v seznamu osobou profesora Puše, „čestného ouda“. Posledně jmenovaná města za početným zastoupením Krakova daleko zaostávají.

Ruští dárci se rekrutují zejména mezi vzdělanci z Moskvy a z malé části i z Petrohradu, jeden rok je v seznamech zastoupená také Oděsa, což nejspíše reflektuje cestu některého muzejního činitele na jižní Ukrajinu. Z učenců žijících v Moskvě opakovaně dával své publikace muzeu Peter von Köppen (1793–1864), z Ukrajiny pocházející etnograf, geograf a historik, jenž byl také „čestným oudem“ muzejní společnosti. Další jména nalézáme u ojedinelých donací – prof. Maximovič, profesor Pavlov, historik prof. Michajl Petrovič Pogodin (1800–1875), prof. Osip Maksimovič Bojanskij (1808–1878) aj. Z Petrohradu poslali své práce paleontolog a zoolog prof. Stěpan Semjonovič Kutora (1806–1861) a filolog a publicista Nikolaj Ivanovič Greč (1787–1867).

Z německých zemí darovali knihy zejména přispěvatelé z těch přímo sousedících s Čechami – ze Saska a Bavorska. Z Drážďan známe jméno profesora filozofie Johanna Heinricha Gottlieba Heusingera (1766–1837) a lékaře Eduarda Schmalze (1801–1871). Z Lipska daroval své knihy právník a kunsthistorik Ludwig Puttrich (1783–1856). Z Mnichova zasílal knihy prof. Moritz Mayer, z Hamburku přispěl botanik prof. Johann Georg Christian Lehmann (1783–1856), z Nixdorfu entomolog J. F. Fischer a z Aschaffenburgu poslal prof. Johann Michael Heilmayer svůj jazykovědný spis. Dvě bavorské instituce relativně pravidelně zasílají své publikace, je to Královský bavorský všeobecný zemský archiv (*Regesta boica*) a redakce časopisu *Anzeiger für Kunde des deutschen Mittelalters*. Ojedinele se objevuje Nassovská

jednota pro starožitnosti 1839, Hornolužická společnost vědecká posílala muzeu svůj časopis.

Z Rakouska je přispěvatelů pochopitelně málo a nepříliš významných – vlastní publikace darovali Joseph Rudolf Joss, profesor na polytechnickém institutu ve Vídni, lékařské disertace svých studentů věnoval vídeňský profesor Böhm, vlastní knihu věnoval Seiden, knihkupec ze Salcburku, p. Beutel ze Štýrského Hradce, vídeňský kanovník Franz Kurz a Anton Emmerl z Innsbrucku. Ve zprávách jsou však hojněji zastoupena rakouská muzea, výroční zprávy zaslal Výbor hornorakouského museum v Linci, Výbor spolku musejního nadenžalscburského a Johanneum ve Štýrském Hradci.

Významné osobnosti přispěly muzeu **ze slovanských balkánských národů** – z řad Chorvatů a Slovinců spisovatel Stanko Vraz (1810–1851), tehdy ještě posluchač práv ve Štýrském Hradci, Ludwig (Ljudevit) Gaj (1809–1879), chorvatský spisovatel a slavista, slovinský básník Miha Kastelic (1796–1868), ze Srbů přispěl svými básněmi a příslovími jazykovědec Vuk Stefanović Karadžić 1787–1864, účastník Slovanského sjezdu v Praze v r. 1848 a srbské knihy zaslal Josif Milovuk (1787–1850), srbský spisovatel, knihkupec a zakladatel Matice srbské v Pešti, jež je také institucí, která Národnímu muzeu darovala své publikace; kromě ní to bylo ještě Kuratorium stavovsko-krajinského muzea v Ljubljani.

Z následujících zemí pocházejí pouze jednotliví dárci a instituce – Švýcarsko: „čestný oud“ biolog a geolog prof. Jean Louis Rodolphe Agassiz (1807–1873) z Neufchatelu, a Přírodopyskejšká společnost basilejská, Litvapolský filolog Alojzy Osiański (1770–1842), rektor duchovní akademie ve Vilniusu, Francie: Zeměznanská společnost ve Francouzích, Belgie: geolog Jean-Baptiste d’Omalius d’Halloy (1783–1808), entomolog a ornitolog Edmond de Sélys Longchamps (1813–1900), Švédsko: geolog a mineralog Wilhelm Hisinger (1766–1852), Dánsko: Královská společnost pro poznání starobylostí Kodaně, USA: dr. Charles Frick (1823–1860) z Baltimoru.

Podíváme-li se na graf, je patrný nárůst zahraničních přispěvatelů na konci třicátých let a strmý pokles po roce 1839, kdy zemřel zakladatel muzea Kašpar Šternberk a kdy zanikly jeho kontakty na zahraniční přírodovědce.

Zahraňní osoby a instituce (viz Grafy příloha obr. 3, s. 25).

Ženy

Ve zkoumaném období máme doloženo 10 žen – dáreků. Zpočátku to byly zejména šlechtičny, jako první hraběnka Alžběta Šliková (1790/92–1855), básnička a hudební skladatelka, roku 1835 darovala vyobrazení pohanských hrobů u Kopidlna i se čtyřmi mosaznými kroužky v nich nalezenými. Hraběnka Ludwika Desfours Walderode (1809–1861), roz. Hennigerová z Ebergu,¹¹ darovala o čtyři léta později v aksamitu vázanou modlitební knihu se stříbrným kováním. Jedinou cizinkou mezi ženami byla Magdalena hraběnka Morská rozená Dzieduszycová (1762–1847). Tato polská malířka, filantropka a zahradní architektka darovala knihu o zahradě svého zámku v Zarzecze v Podkarpatsku se 47 malovanými obrazy. Duchovní stav zastupuje jako jediná představená kláštera sv. Voršily v Praze (1838 – sbírka spisků vyda-

¹¹ Za informace vedoucí k identifikaci obou donátorek patří dík P. Maškovi.

ná v Praze k výročí založení řádu). Vdova po tiskaři Václavu Špinkovi Anna Špinková (zemř. 1869), tiskařka a vydavatelka Komenského překladu Katonových distich, darovala v letech 1843–1844 dva nebekliče a Balbiho zeměpis. Za zmínku stojí dvě ženy-intelektuálky: na prvním místě Božena Němcová, která roku 1849 darovala muzeu lékařský rukopis ze 17. století (dnes pod sign. XII G 21). Neméně zajímavá je osoba Josefiny Kablíkové, rozené Ettelové (1787–1863), vrchlabské přírodovědkyně, jež darovala o rok dříve list poselací pana Kundrata Krajíře z Krajku 1568.¹² Vdova po pražském kupci Františku Alexandru Heberovi (1815–1849) darovala po smrti svého muže vydaný díl jeho pojednání o hradech a zámcích. Do té doby dával muzeu jednotlivé díly nazvané *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser*, práci, která předcházela dodnes užívanému dílu Augusta Sedláčka, autor sám. Mezi blíže neznámé dárkyně patří pražská hospodyně hraběnky Nicolai Christina Bürschen (1845 – lékařský diplom Lipské univerzity na pergameni z r. 1772) a Karolina Dobešová z Hessenthalu (1841 – list Jana Jiřího Sadovského ze Slaupna z třicetileté války). Z uvedeného výčtu vyplývá, že se v případě darů od žen nejednalo o významné donace, spíše jen o drobnosti; pouze v jednom případě šlo o vlastní dílo dárkyně.

Ženy (viz Grafy příloha obr. 4, s. 25).

Knihovny, knihovníci a muzejníci

Dary zahraničních knihoven a knihovníků evidujeme do roku 1838, po tomto roce se ve sledovaném období až na jednu výjimku (Gersdofská knihovna v Budyšině zapůjčila roku 1843 tři české rukopisy k přepsání) již neobjevují. Na prvním místě stojí c. k. knihovna ve Vídni se svým knihovníkem a později ředitelem Bartolomějem Kopitarem (1827–1828, 1830, též 1836), dále vídeňské Teresianum (1833)¹³, královská knihovna ve Vratislavi (1828) a *Biblioteka Jagiellońska* v Krakově (1834). Z malé hodnoty zasílaných darů (často se jednalo pouze o zprávy nebo o vlastní díla samotných knihovníků) můžeme pozorovat, že počátky „mezinárodní výměny“ v Národním muzeu byly velice skromné.

Ani knihovníci jiných institucionálních nebo šlechtických sbírek nepatřili mezi věrné přispěvatele. Ze šlechtických ojediněle nacházíme archiváře a knihovníka lobkowiczského Maxe Dvořáka a schwarzenberského Emanuela Hohlera. Četné opisy listin daroval muzeu moravský stavovský archivář Antonín Boček (1802–1847), originály i opisy listin přispíval i malíř Josef Karel Burde (1779–1848), dozorce obrazárny Vlastenských přátel umění. Rovněž přepisy listin přišly do muzea od dvou řádových knihovníků – vyšebrodského a břevnovského kláštera. Po roce 1839, kdy roste počet domácích dárců, se mezi nimi stále častěji objevují i zaměstnanci muzea samého, zejména Václav Hanka, muzejní pedel a později skriptor muzejní knihovny Josef Alexander Dunder (1802–1874),¹⁴ kustod archeologické sbírky Josef Vojtěch Hellich 1807–1880), redaktor Muzejníku,

básník a historik Jan Erazim Vocel (1803–1871) a muzejní asistent Pfund.

Knihovníci a muzejníci (viz Grafy příloha obr. 5, s. 26).

Nakladatelé, vydavatelé, knihkupci, knihaři

Účast nakladatelů a knihkupců na tvorbě fondu muzejní knihovny lze ve větším měřítku pozorovat až počátkem čtyřicátých let. Před tímto obdobím nalézáme jen občasné dary synů Bohumila Haase st. (1764–1824), kteří darovali roku 1843 i typy z otcovy tiskárny. Od roku 1841 dodávalo svou produkci nakladatelství Jana Hostivíta Pospíšila, v letech 1840–1841 knihkupectví Calve, občas také litoměřický knihtiskař Karel Vilém Medau 1791–1866), pražští knihkupci Alois Borrosch (1797–1869) a Emil Karel André (1790–1869), tiskárna Václava Špinky (1797–1842) i vdovy Anny Špinkové, v roce 1849 daroval větší množství knih nakladatel Friedrich Tempský (1821–1902), jenž byl dříve v Calveově knihkupectví a později se stal dozorcem botanické sbírky muzea.¹⁵

Nakladatelé, vydavatelé, knihkupci, knihaři (viz Grafy příloha obr. 6, s. 26).

II. Dary knihovně podle Muzejníků v období 1850–1893

Jaroslav Vrchotka zpracoval ve svých Dějinách Knihovny Národního muzea akvizici do roku 1893. Excerpta z Muzejníků, která byla provedena v rámci našeho provenienčního projektu, tuto zásadní monografii mohou jen skromně doplnit v některých zajímavých jednotlivostech a místo na dárci velkých souborů knih se bude soustředit spíše na dárci pravidelné. Pro období od počátků knihovny do roku 1850 byly excerptovány všechny přírůstky v Muzejnících. Pro další léta však byl vzhledem k nedostatku času a kapacit zvolen poněkud odlišný přístup – přírůstky byly excerptovány pouze výběrově, a to: tisky do roku 1850, dary větších knihovních celků, dary významných osobností.¹⁶ V úplnosti byly excerptovány evidované přírůstky rukopisů a starých tisků, na základě této evidence pak bude v budoucnu možno identifikovat moderní provenienci jednotlivých exemplářů.

Vzhledem k odlišnému způsobu excerptce budou poněkud odlišně prezentovány i její výsledky. Pokud bude zkoumáno společenské postavení dárců, je stále mít třeba na paměti, že se nejedná o dárci aktuálně vyšlých publikací, nýbrž o dárci rukopisů, starých tisků a knih (leckdy nepříliš vzácných) vydaných před rokem 1850. Nelze proto srovnávat údaje prezentované v grafech s grafy v předchozí kapitole, které zahrnovaly donace v jejich plné šíři. V rámci průzkumu tohoto období prakticky nebylo možné zpracovat souhrnným způsobem dvě skupiny dárců – nakladatele a spisovatele (ať už krásné či odborné literatury). V jejich případě se až na výjimky obvykle jedná o dary knih právě vyšlých, nejsou tedy naší excerptci podchyceny. Naopak se pokusíme charakterizovat skupiny dárců rukopisů a starých tisků a povšimne-

¹² Rok nato daroval F. S. Pluskal muzeu její životopis: viz PLUSKAL, F. S. *Biographie der Pflanzenforscherin Jos. Kablik*. Brno, 1849.

¹³ Zejména v osobě představeného Kassiana Rachlika.

¹⁴ Dunder podpořil muzeum i finančně – k jistině Matice české daroval úpis národní půjčky na 500 zl. Viz NEBESKÝ, Václav Bolemlr. *Dějiny Musea království českého*. Praha 1864, s. 197.

¹⁵ NEBESKÝ, op. cit., s. 205.

¹⁶ Toto kritérium je však, vzhledem k většímu počtu osob, které pracovaly na excerptci, velmi subjektivní. Spíše než pro účely publikace může tato část rešerše posloužit popularizačním aktivitám.

me si několika skupin dárců, které jsme z určitých důvodů sledovali již v předešlé kapitole – bude se jednat o domácí duchovní a světské instituce, o zahraniční osoby a instituce a o specifickou skupinu dárců – ženy, jejichž počet v druhé polovině 19. století mírně vzrůstá, aby na přelomu 19. a 20. století vzrostl významně, ve století dvacátém se pak ženy jako dárkyně počtem prakticky vyrovnávají mužům.

Dobu do roku 1848 dělí už starší historici Národního muzea na Šternberkovu a Palackého. Další období bychom pro zjednodušení mohli nazvat obdobím Hankovým – trvá totiž do roku 1861, v němž první knihovník Národního muzea umírá. Po jeho smrti byly záznamy o přírůstcích v Muzejníku na rok přerušeny. Právě v tom roce měla knihovna značné přírůstky – kromě koupě knihovny samotného Václava Hanky získala ještě dvě velké knihovny sbírky – knihovna hraběte Františka Antonína Kolowrata-Libštejnského (1778–1861) a Kratochvíla z Krompachu (1778–1861).¹⁷ Období excerpt z let 1862–1893 má horní hranici určenou jednak časovým rozsahem Vrchoťkovy práce, dalším neméně důležitým mezníkem pak je zavedení přírůstkových knih Knihovny Národního muzea v roce 1893. Knihovna byla navíc od roku 1892 přestěhována do nové budovy na Václavském náměstí. V následujícím přehledu se budeme věnovat zejména osobám a celkům, které Vrchoťka ve svých dějinách Knihovny Národního muzea neuvádí, zejména pravidelným dárcům.

Období 1850–1861

Charakteristika jednotlivých skupin

Ženy – dárkyně

Významný dar přijala knihovna Národního muzea hned na počátku tohoto období od Marie Leopoldiny hraběnky Silva Tarouca, původně Šternberk-Manderscheidové (1791–1870), která darovala roku 1850 „27 foliantů právních rukopisů XVII i XVIII věku a 17 fascikulů k české literární historii sbírky nebošt. Hermansdorfa“.¹⁸ Další dárkyní, která věnovala knihy muzeu častěji, je podporovatelka Boženy Němcové, Eleonora hraběnka Kounicová (1809–1898): roku 1852 věnovala přepis života Jana Žižky z roku 1618 a staré tisky včetně amsterodamského vydání Komenského Labyrintu i rukopisy, např. Jihlavskou kroniku.¹⁹

Dále v seznamu najdeme dvě spisovatelky – je to opět Božena Němcová, která tentokrát darovala první díl Bienenberkových dějin Hradce Králové z roku 1780, a Františka Bohunka Pichlová (1811–1882), manželka spisovatele a překladatele Josefa Bojislava Pichla, která jako spisovatelka používala pseudonym Marie Čacká (věnovala své vlastní verše vydané 1857).

Překvapivě v tomto období nejsou zastoupeny vdovy po slavných mužích, ale pouze dcery slavných otců – Zdeňka Šemberová (1841–1912) a Augusta Opizová, která věnovala roku 1859 pozůstalost po svém otci Filipu Maxmiliánovi Opizovi (1787–1858).

Donacemi starých tisků včetně bohemikálních obohatly muzejní knihovnu dvě blíže neidentifikované dámy – slečna Kuchinková roku 1852 a „Koubková, Fr.“ roku 1857.

Instituce 1850–1861

Z duchovních institucí, které byly mezi dárci ve druhé polovině 19. století, ale i předtím zastoupeny málo, můžeme jmenovat pouze pražskou konsistoř. Instituce světské byly o něco málo početnější – předně se jednalo o rakouské správní orgány a soudy, dále o hospodářské organizace, a vedle Matice české řadu institucí moravských. Výčet všech zastoupených institucí uvádíme v Příloze 2.

Zahraniční instituce a osoby

Mezi institucemi, které věnovaly své starší spisy (znovu připomínáme, že byly excerpovány pouze tituly do 1850, takže soupis nezahrnuje donace právě vyšlé produkce) převažují německé, zejména historické spolky jednotlivých německých zemí. Dále jsou rovnoměrně zastoupeny instituce ruské a polské, slezské a lužické a také dvě menšinové – lužickosrbská a rusinská ze Lvova (s tanním Ossolineem mělo muzeum kontakty od svého založení a jeho knihovna byla jedním z prvních partnerů mezinárodní výměny²⁰). Kupodivu chybí dárci z jihoslovanských zemí, ale to jen v kategorii institucí, dárci – jednotlivci zastoupeni jsou a to ze Slovinska, Chorvatska i Bulharska. Nejpočetnější je skupina ruských dárců; mezi nimi musíme uvést jmenovitě profesora ve Vilně Ivana Nikolajeviče Lobjka (1786–1861), jenž věnoval svou knihovnu i s katalogem.²¹ V jejich případě, i v případě osobností z jiných národů, se nejedná jen o historiky a lingvisty, ale z velké části též o geology, což svědčí mj. o kontaktech prof. Jana Palackého (1830–1908). Za ruskými následují dárci polští, v malém počtu pak slovenští (tradičně již zmínění Gašpar Fejerpátáky-Belopotočský a Ján Kadavý), jihoslovanští, rakouští a němečtí.

Seznam konkrétních institucí uvádíme v Příloze 3.

Graf nejčastěji zastoupených dárců rukopisů, tisků do r. 1850 a specifických zkoumaných skupin (viz Grafy příloha obr. 7, s. 27).

Jednotliví domácí dárci

Po událostech roku 1848 a po změnách, které následovaly nejen v české společnosti, ale i ve společnosti muzejní, nacházíme opět častěji mezi dárci **zástupce šlechty**. Jmenujme Josefa hraběte Althana (větší donace st. tisků i rukopisů roku 1860) a rytíře Jana Norberta z Neuberka (1796–1859) – velká donace roku 1851, roku 1860 pak dar pozůstalosti sv. pána rady Wagemanna. Občas přispíval Jan Nepomuk František Harrach (1828–1909), několik větších donací pochází od Václava hraběte z Pöttingu (1782–1863) a svou pozůstalost odkázal muzeu též historik české literatury, právník a archeolog, člen Královské české společnosti nauk Matyáš Kalina z Jättensteinu (1772–1848); o donacích šlechtičen jsme se zmínili výše.

¹⁷ VRCHOTKA, op. cit., s. 57.

¹⁸ Snad by mohlo jít o Johanna Franze Hermanna von Hermansdorf (1748–1816), autora knihy o dějinách Izraelitů v Čechách.

¹⁹ Knihovna Národního muzea, sign. VI D 26.

²⁰ VRCHOTKA, op. cit., s. 70.

²¹ VRCHOTKA, op. cit., s. 56.

Nejcennější dary dávají pravidelně **úředníci**, sami často literárně činní. S většinou jmen se nesetkáváme poprvé: Antonín Rybička, (1812–1899), právník a historik (daroval r. 1856 písemnosti z pozůstalosti J. L. Zieglera), smečenský správce Mauric Lüssner (1813–1891), správce v Jindicích Jan Hostivít Hušek (1815–1872).²² Větší donace cenných starých tisků získala knihovna od podkrajského komisaře Hugo Netwalla²³ v letech 1852, 1855 a 1857. Staré tisky daroval muzeu také František Adolf Paroubek (1828–1888), historik a městský sekretář v Sadské.

Častými a pravidelnými dárci jsou stále **duchovní**, právě oni svým způsobem pokračují v tradici sběratelů, byť jejich činnost po přelomu století postupně doznívá, jmenujme zejména již jmenovaného Václava Krolmuse a Josefa F. K. Devotyho, často se setkáme se jménem kněze Karla Aloise Vinařického (1803–1869), spisovatele a překladatele, a opomenout nelze ani Václava Michala Pešinu rytíře z Čechorodu (1782–1859), svatovítského metropolitního kanovníka, a administrátora z Kuksu Matyáše Kosslera, jenž muzeu odkázal celou svou knihovnu.²⁴ Staré tisky daroval rovněž Antonín Laad, farář v Kotouni a častěji se objevuje jméno želivského premonstráta, historika Jeronýma Jana Nepomuka Solaře (1827–1877). Opominout nelze dárce vzácných starých tisků Dominika Františka Kynského (1777–1848), kněze a translatora Moravského zemského gubernia.

Mezi **profesory, učiteli a vědci** jmenujme Jana Palackého, jenž byl také kustodem přírodovědné sbírky,²⁵ Karla Vladislava Zapa (1812–1871), bratry Jirečky, Josefa a Hermenegilda, anebo přírodovědce F. M. Opize. Gymnaziálním profesorem byl také Josef baron Henniger z Ebergu, jenž odkázal muzeu svou knihovnu o více než 1100 svazcích.²⁶ Častým dárcem byl Jan Josef Polt (1775–1861), překladatel (donace 1857, 1860 ap.).

Z představitelů naší publicistiky jmenujme **Jana Nerudu** – věnoval roku 1854 3 maďarské knihy a politika a novináře **Davida Kuha** (1819–1879), později známého jako odpůrce pravosti RKZ, jenž daroval téhož roku knihovně Dobrozdání o Talmudu od Karla Fischera.

U **studentů** se objevuje ještě jako gymnazista v Brně historik, archivář Vincenc Brandl (1834–1901), dále Ferdinand Datel (zemř. 1882), jenž později jako nakladatel spolupracoval s Grégrem, Šafaříkův syn Vojtěch (1829–1902), často se setkáváme i se jménem jinak neznámého Josefa Jelena.

Mezi **muzejníky** jako dárce „vede“ Václav Hanka, jenž muzejní knihovnu obdarovával pravidelně až do své smrti, knihy dával i jeho kolega v Knihovně Národního muzea J. A. Dunder, občas přispíval sekretář muzea spisovatel Karel Jaromír Erben, kustod přírodovědné sbírky Antonín Frič (1832–1913), muzejní kustod Dormitzer, z dalších pak asistenti Neumann a Veselý.

Knihovníky z jiných institucí zastupuje p. Bezděka z Klementina, jenž daroval starý tisk s vlastnoručními poznámkami Antonína Koniáše, a jeho nadřízený Pavel Josef Šafařík (1795–1861).

Důstojníka můžeme uvést pouze jediného, jeho donace je však významná – roku 1850 věnoval 122 botanických spisů setník rakouské armády, botanik Adalbert Franz Hermann Bracht (1804–1848).²⁷

Knihkupců a nakladatelů, kteří věnovali svou starší produkci, je celá řada: synové jmenovaného B. Haase, Jaroslav Pospíšil (1812–1889), syn Jana Hostivíta Pospíšila, Václav. Váša (1799–1868) z Čáslavi, pražský typograf Daniel Sluníčko (1830–1914) ad.

V kategorii „ostatní jsou stále nejčastější lékaři, právníci, měšťané, zřídka řemeslníci, ojedinele se objevují profese jako „písař v továrně na sirky“ či „apatekář“.

Častými dárci starých tisků, o nichž nemáme bližší informace, byli Kašpar Víšek, František Škoda a Leopold Jelínek.

Období 1862–1893

(viz Grafy příloha obr. 7, s. 27).

Ženy od 1862

Mezi ženami dárkyněmi z období 1862–1893 dominují vdovy, které svým dárcovským činem plní poslední vůli zemřelého manžela. Jedná se často o ženy významných mužů, z nichž někteří byli za svého života ve styku s muzeem ať už jako zaměstnanci, nebo jako mecenáši. V této skupině nacházíme samozřejmě Barboru Hankovou (1818–1886), vdovu po prvním bibliotekáři, jehož knihovnu muzeum odkoupilo za 500 zlatých. Paní Hanková roku 1867 věnovala knihovně některé další knihy včetně starých tisků. Kateřina Zelená, vdova po řediteli městských škol pražských Václavu Zeleném (1825–1875) darovala roku 1892 velkou sbírku knih rovněž s řadou bohemikálních starých tisků,²⁸ Marie Weitenweberová sbírku úmrtních oznámení po svém muži lékaři a přírodovědci Rudolfovi Vilému Weitenberovi (1804–1870). Jistá „paní Mikovcová“, snad matka předčasně zemřelého Ferdinanda Břetislava Mikovce (1826–1862) věnovala roku 1871 řadu knih²⁹ (staré tisky, bohemika, slavika). Matka v mládí zemřelého Fr. V. Kouly věnovala roku 1876 jeho vlastní rukopis o vzkříšení národa českého³⁰ a ještě téhož roku odevzdala muzeu dle přání zemřelého syna i jeho knihovnu. Dárkyněmi z poručení zemřelých byly i dcery – Augusta Opizová darovala roku 1868 knihy a písemnosti z otcovy pozůstalosti, Zdenka Šemberová věnovala otcovy knihy roku 1890, osm let po smrti A. V. Šembery, jenž býval také štědrým donátorem muzejní knihovny,³¹ Ludmila Hukalová roku 1884 věnovala knihovně hry, historické knihy

²² Pozoruhodná postava našeho obrození, sám psal české zemědělské spisy, k založení Národního divadla daroval 60 výtisků své knihy o škodném hmyzu.

²³ VRCHOTKA, op. cit. s. 57.

²⁴ VRCHOTKA tamtéž.

²⁵ NEBESKÝ, op. cit., s. 203 ho ovšem tituluje „velkostatkář“.

²⁶ NEBESKÝ, op. cit., s. 198, VRCHOTKA, op. cit., s. 55–56.

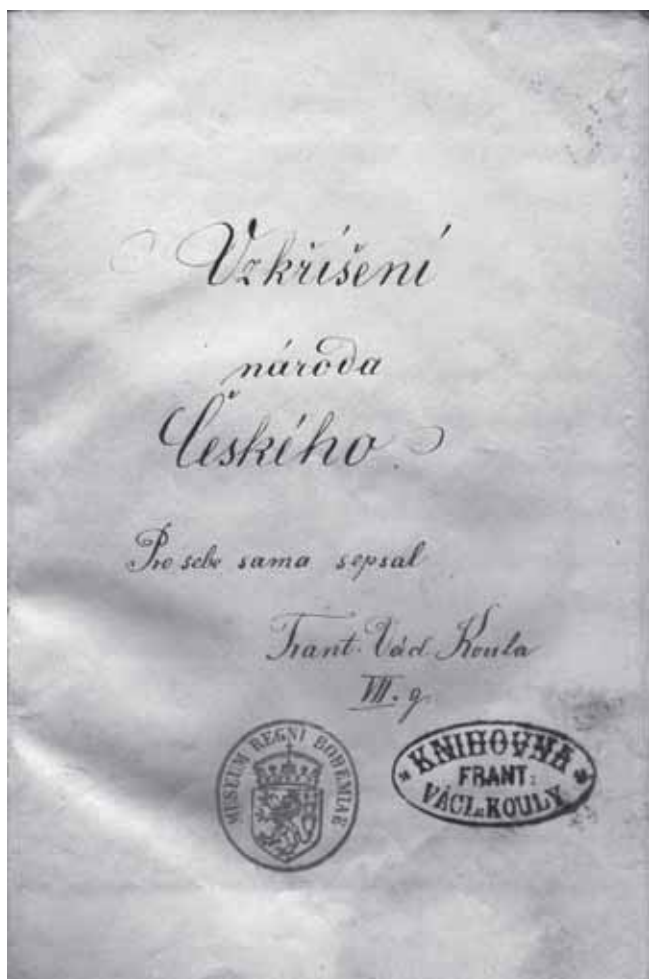
²⁷ NEBESKÝ, op. cit., s. 196.

²⁸ VRCHOTKA, op. cit., s. 67.

²⁹ Terezie Mikovcová, rozená Zvěřínová, je pohřbená ve stejném hrobě se synem, jehož přežila o 14 let, ve Sloupu v Čechách.

³⁰ Knihovna NM, sign. I G 27.

³¹ VRCHOTKA, op. cit., s. 64–65.

Obr. 1.
Titulní list rukopisu díla V. Kouly o vzkříšení národa českého.
Dar autorovy matky. Knihovna NM, sign. I G 27

apod. z pozůstalosti svého otce Josefa Hukala (1794–1867), právníka, dramatika a básníka. Někdy ženy nepředávaly dar samy, ale prostřednictvím mužů, zejména veřejně činných - Zdenka Šemberová např. předávala otcovu pozůstalost prostřednictvím Fr. Lad. Riegra.

Mezi emancipované dárně patřila Marie, vdova po lékaři Josefu Hamerníkovi (1810–1887), jež zakoupila pro muzeum přes 300 bohemikálních tisků a část pozůstalosti Šebestiána a Vojtěcha Hněvkovských (včetně Tháмова opisu básní Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic).³² Šlechtičny zastupuje jako dárně mecenáška Eleonora Kounicová – roku 1869 darovala muzeu knihy příjmů a gruntovní knihy ze 17. st. aj.

Knihy darovaly také příbuzné ještě žijících mužských dárců a významných osobností, např. Marie Pospíšilová, pravděpodobně jedna z pěti dcer nakladatele a vydavatele Muzejníku Jaroslava Pospíšila, Augusta Braunerová (1817–1890), manželka politika Braunera (jenž se o knihovnu Národního muzea zasloužil jako člen zemského výboru

např. aktivitou při získání Šafaříkovy knihovny), darovala roku 1867 návštěvnické, noviny, časopisy, staré mapy a listy, o rok později pak plakáty, politické tisky a patenty z roku 1848. Jeho dcera Zdenka Braunerová (1858–1934), pozdější známá malířka, věnovala roku 1874 starý tisk Vodňanského z Uračova *Theatrum mundi minoris* z r. 1608.³³

K dárcům patřily i ženské spolky (spolková činnost byla povolena roku 1861), například Americký klub dam a jeho členka Anna Srbová, spisovatelka s pseudonymem Věnceslava Lužická (1832–1920), jež darovala autograf Langrových krakovjáků. Vlastní dokumenty z činnosti předal roku 1875 knihovně také Ženský výrobní spolek, založený 1871 Karolínou Světlou. Jeho účetní Aloisie Patočková³⁴ věnovala o tři roky později dva alchymistické tisky.

O menší části dáreků se nám nepodařilo zjistit více, patří mezi ně Selma Mauermannová z Chodouně, která roku 1883 darovala knihovně rukopisná *Bohemika* Jana Jeníka z Bratřic, exemplář patřící rakouskému setníku, profesoru českého jazyka, vlastenci Ferdinandu Čenskému (1829–1887).³⁵ Většina z blíže neidentifikovaných žen darovala bible, modlitební knihy, řidčeji staré tisky a rukopisy (paní Menclová z Karlína věnovala knihovně roku 1865 rukopis s výpisky z Paprockého).

Zahranční instituce a osoby

Ze zahraničních institucí jsou mezi dárci nejčetněji zastoupeny vědecké instituce ruské a ukrajinské, to jistě souvisí i s cestou do Ruska roku 1867, kam jeli Erben a Vrt'átko na národopisnou výstavu jako členové české delegace,³⁶ následují instituce z Rakouska, Uher a Anglie. Méně početně než obvykle jsou zastoupeny instituce polské a německé. Je patrné, že kontakty s přírodovědnými zahraničními akademii a muzei převažují v tomto období nad institucemi zaměřenými humanitně – příčinu je možno najít v tom, že se po Hankově smrti neudržela kontinuita jeho kontaktů se slovanskými, zejména balkánskými zeměmi. Názvy institucí uvádíme v Příloze 4.

Rovněž mezi zahraničními dárci-jednotlivci převažují Rusové a Ukrajinci, zejména z Petrohradu, Moskvy, Kyjeva, Charkova apod. Vzhledem k množství jmen nelze podat jejich přehled, mohl by však být zdrojem zajímavé samostatné studie.³⁷ Je třeba připomenout, že užívání ukrajinštiny bylo v té době od roku 1876 na Ukrajině, jež byla tehdy součástí Ruska, zakázáno. Daleko za nimi jsou početně Poláci (pro zajímavost uvedme dvě jména – polský jazykovědec Jan Niecisław Baudouin de Courtenay (1845–1929), působící v té době v Kazani, věnoval své dílo psané azbukou v letech 1877 a 1879, a polský šlechtic známý u nás zejména jako „nápadník dcery národa“ Zdenky Havlíčkové, rakouský důstojník baron Quido Battaglia (1846–1915) daroval knihovně roku 1869 polský tisk, na třetím místě jsou počtem němečtí dárci, dále slovenští (historici a spisovatelé Jonáš Záborský (1812–1876)³⁸ a František Vít'azoslav Sasinek (1830–1914),

³² Knihovna NM, sign. VI F 45.

³³ Knihovna NM, sign. 37 D 24.

³⁴ Snad pozdější Aloisie Patočková-Kočinková, průkopnice krkonošského lyžování a organizátorka mítinků.

³⁵ Knihovna NM, sign. IV G 13.

³⁶ VRCHOTKA, op. cit., s. 61 (tam i o některých významnějších ruských dárcích) a s. 101.

³⁷ Část z těchto institucí jmenuje J. Vrchotka ve svém pojednání o výměně knih (VRCHOTKA, op. cit., s. 69–70).

³⁸ Daroval Knihovně NM své dějiny uherského národa a řadu dalších vlastních rukopisů.

tajemník Matice slovenské), Chorvati a Britové. Nelze opominout ani Čechy působící v cizině, za všechny uveďme národopisce Václava Dundra žijícího ve Lvově, jenž zprostředkovával styk s polskou a ruskou kulturou.

Instituce domácí

Počet domácích dárcovských institucí výrazně vzrostl od doby povolení činnosti spolků. Kromě oficiálních institucí monarchie mezi přispěvateli najdeme spolky vědecké, redakce časopisů, profesní sdružení (lékaři, právníci, čišníci) a také spolky ženské, o nichž jsme se již zmínili výše. Bylo to plodné období, v němž vznikala regionální muzea, jež posílala do Národního muzea své první oficiální písemnosti (stanovy apod.). Mezi dárcovskými institucemi najdeme i školy a městské rady, prakticky chybí instituce církevní, ačkoli mezi dárci-jednotlivci duchovní ještě zcela nevymizeli. Seznam institucí uvádíme v Příloze 5.

Podívejme se nyní na **složení dárců rukopisů a starých tisků** ve zkoumaném období. Organizace muzejních sběratelů již nebyla funkční, muzeum však stále mělo okruh pravidelných přispěvatelů, kteří obohacovali knihovní fond i jiné muzejní sbírky. Častými dárci byli také zaměstnanci muzea a členové výborů s ním spojených. Oproti dřívějším letům se snížil počet **duchovních**, stále však patřili více k pravidelným než jednorázovým dárcům. Podobně jako v minulosti řada z nich také publikovala. Za všechny jmenujme premonstráta ze Želivi Jeronýma Solaře, kněze Františka Douchu (1810–1884), Karla Aloise Vinařického (1803–1869), Antonína Krejčího (1812–1872), Tomáše Nováka a Viléma Stanislava Šálu, jenž se stal dárcem ještě jako student bohosloví a knihami přispíval i později jako kněz a profesor v Plzni.

Větší zastoupení měli **učitelé, profesori a školští úředníci**. Mezi nimi vyniká syn Františka Palackého Jan, jenž byl pravidelným dárcem knih (i historických a slovanských) také v době, kdy jeho otec byl kolem roku 1850 sledován a v ústraní a nefiguruje ani oficiálně mezi dárci. Podle povahy některých darů (historické knihy, slavika) se dá usuzovat na to, že Jan Palacký, jenž byl sám přírodovědec a od roku 1867 inspektor botanických sbírek Národního muzea, zprostředkovával v té době i dary svého otce. Z dalších osobností to byli již uvádění K. V. Zap, A. V. Šembera (ten na muzeum pamatoval i v závěti), dále Karel Vorovka, učitel Jan Přibík z Vysočan, jenž daroval např. *Chudobičky* M. D. Rettigové a Ammerlingovy listy, profesor Josef Smolík (1832–1915), kustod numismatických sbírek Národního muzea a filolog a literární historik Antonín Truhlář (1849–1908), dlouholetý redaktor Muzejníku, jenž pravidelně věnoval muzejní knihovně bohemikální staré tisky. Často se v seznamech objevuje také zakladatel muzea v Náchodě, pedagog a spisovatel Jan Karel Hraše (1840–1907), učitel a dějepisec města Ústí nad Orlicí Emanuel Karel Zeiner (1851–1915) a František Jan Zoubek (1832–1890), středoškolský profesor a historik.

Mezi přispívajícími **studenty** nezdídka najdeme pozdější významné osobnosti našeho kulturního života. Za svých

studentských let daroval muzeu knihy Antonín Podlaha (1865–1912), rukopisy vlastenec Ferdinand Otakar Pečírka (1859–1922), již zmíněný Vilém Šála a další.

Úředníci patřili k přispěvatelům stálým a relativně štedrým. Dlouhá léta každoročně přispíval výměmi dary knihovně úředník dvorské kanceláře ve Vídni, historik a spisovatel Antonín Rybička, časté dary starých tisků pocházely od účetního rady ve Vídni a unhošťského rodáka vojenského účetního a publicisty Josefa Schürera (Josef Vlastimil Šírer Unhošťský), místopředsedy rady a konzervátora, publikujícího v oboru archeologie výše zmíněného Maurice Lüssnera anebo zakladatele muzea v Salské, tamního úředníka, rovněž již jmenovaného, Františka Adolfa Paroubka.³⁹ Častým dárcem byl sekretář hospodářského spolku, spisovatel a lexikograf František Špatný (1814–1883) a c. k. poštovní oficiál Jandík.

Mezi **vědci a spisovateli**, z nichž mnozí byli nějakým způsobem s muzeem svázáni, jmenujme zejména historika a archiváře Josefa Emlera (1836–1899), jenž přispíval knižními dary prakticky každoročně, básníka Fr. L. Čelakovského a jeho syna archiváře Jaromíra Čelakovského (1846–1914), historiky V. V. Tomka, Jar. Golla, Josefa Svátka, dále pak bratry Jirečky, literárního historika a knihovníka Josefa Truhláře (1840–1914), básníka J. V. Sládka, lexikografa a překladatele Františka Štěpána Kotta (1825–1915) a bohemisty Jana Gebauera (1828–1907), paleontologa Joachima Barranda (1799–1833), jehož knihovnu nakonec muzeum získalo, chemika a astronoma Vojtěcha Šafaříka, cestovatele Emila Holuba (1847–1902), J. P. Trojana a další. Spisovatel Alois Jirásek obohatil knihovní sbírky roku 1888 – daroval starý tisk *Kuchařství* Bavora Rodovského z Hustiřan.⁴⁰ Pozoruhodnou osobností snažící se o smíření židovské, české a německé kultury byl dr. Siegfried Kapper (1820–1879), český a německý romantický básník, spisovatel, cestovatel a lékař židovského původu. Roku 1875 od něho knihovna obdržela dar o 54 položkách, knihy v ruštině, němčině a češtině.

Za zmínku stojí dar Vojty Náprstka (1826–1894), jenž knihovně daroval roku 1863 anglický stroj na kolkování knih, jaký se používá v Britském muzeu.⁴¹

Zajímavou, byť početně naprosto marginální skupinu tvoří **armádní důstojníci** – jsou zde zastoupeni tři. Major Tomáš Burian (1802–1874) a výše zmíněný důstojník Ferdinand Čenský – oba tito dědicové odkazu Jana Jeníka z Bratřic postupně působili jako učitelé češtiny na Tereziánské vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě a zasloužili se o české vojenské názvosloví. Třetím byl generál František Alexandr Zach (1807–1897), jenž založil srbskou vojenskou akademii (roku 1884 daroval srbské knihy).

Jak jsme již zmínili výše, častými dárci byli (i přes skromné platy) sami **muzejníci**. Pravidelně přispíval J. A. Dunder, K. J. Erben – nejčastěji obohacoval fond pergamenovými listy různého původu, stržené z desek, předsádek apod., jak to vtipně karikuje Karel Havlíček Borovský,⁴² přírodovědec Antonín Frič – pravidelný dárcem (dal 1884 i svůj vlastní spis *Losos v Čechách*), občas daroval knihy Hankův nástupce bibliotekář Antonín Jaroslav Vrtátka (1815–1892),

³⁹ Paroubek obohacoval muzejní knihovnu, ačkoli sám v Salské založil spolu se svým synem Otakarem Jiřím velkou knihovnu nazvanou Georgeion.

⁴⁰ Snad Knihovna NM, sign. 28 F 30?

⁴¹ VRCHOTKA, op. cit., s. 131.

⁴² „Archiv náš se valně množí/ máme v něm nejvíc kradené zboží/ neb pan Erben, náš přičinlivý asistent/ bere, kde co najde, papír i pergament...“ (Z básně První jenerální schůzka českého Národního museum 1847, vyd. naposledy BOROVSÝ, K. H. Básně, Praha 2006, s. 30.

někdy skriptor Jiří Wegner a skriptor a kustod grafiky a musikálí Jan Václav Lego (1845–1851). Zřídka také muzejní asistent Alfons Slavík a v téže funkci P. Kafka 1889, mezi jinými také básník Václav Bolehmír Nebeský (1818–1882), muzejní sekretář a redaktor, a bibliotekář Adolf Patera (1836–1912). Pravidelným dárcem byl slavista Josef Perwolf (1841–1892), původně skriptor v Knihovně Národního muzea, od roku 1871 profesor ve Varšavě.⁴³

Skupinou, která by si do budoucna zasloužila detailnější pojednání zasazené do dobového historického kontextu, jsou **anonymní dárci** – někteří dávali drobnosti, jiní i rukopisy (spíše jednotlivě), nacházíme zde položky jako „sbírka chatrných odlepků desk knihových“, „gramatika kašubská“, někde jsou uvedeni alespoň prostředníci, známé osobnosti jako literární kritik Josef Jireček (1825–1888), politik Fr. Lad. Rieger (1818–1903), jindy je uveden pouze monogram dárců (D. F.) nebo vágní označení typu „od nejmenovaného dárců z venkova“.

Stále časté je používání prostředníků při darování, zejména u žen a osob žijících daleko od Prahy, které své dary zasílaly do muzea po někom jiném, uveďme příklady: „p. Páda, oficiál západní dráhy prostřednictvím Fr. J. Zoubka“ nebo „Teplý, rolník z Višňovce u Přelouče přičiněním p. Di- više, ředitele cukrovaru“, apod.

Zatímco dříve v kategorii „**ostatní povolání**“ dominovali lékaři a advokáti, objevuje se v pozdějším období celá paleta profesí – kromě kupců (tedy častěji kupeckých pomocníků) najdeme uzenáře, kováře, mlynáře, fotografy, přednosy, sládka apod. Účastnili se také obchodníci, jako příklad jmenujme dar železáře Vincence Josefa Rotta (1813–1890), příbuzného spisovatelky Karoliny Světlé, který věnoval muzeu rukopis překladů vlasteneckého kněze, polního kaplana Karla Mensingra Týnského (1813–1892).⁴⁴

Mezi lékaři zmiňme od dědiců předanou pozůstalost dr. V. R. Weitenwebera r. 1870 – sbírku knih a jeho osobní zápisky. Dr. Emanuel Engel (1844–1907) připsal rok nato knihovně dar o 78 položkách, jazykově to byla hlavně německá literatura. Dárcem byl i lékař, spisovatel a překladatel Josef Bojislav Pichl (1813–1888) Advokáti stále zůstávají mezi oddanými dárci, např. známý mecenáš Jan Maria Fleischmann (1841–1903), advokát ze Smíchova, připsal knihovně dar o 124 položkách včetně starých tisků. Malíř Soběslav Pinkas (1827–1901) daroval první dva svazky rukopisných Slavatových pamětí. Legendární mecenáš Josef Hlávka (1831–1908) věnoval roku 1888 knihovně 5915 autografů ze 16.–18. století.

Zařadili jsme sem i **politiky** – Fr. Palackého, Riegra, Fr. A. Braunera a konečně i říšského poslance Františka Skopalíka (1822–1891). Ten věnoval Knihovně Národního muzea prázdný list vytržený z rukopisu „s vodním znamením některého svatého“. Skutečně významný dar pro knihovnu (nyní v Literárním archivu) pochází od poslance a politika Antonína Otakara Zeithammera (1832–1919). Roku 1892 po porážce staročechů a svém odchodu z politiky daroval z pozůstalosti dle vůle svého otce spisy a listy týkající se vyšetřování Bernarda Bolzana a další dokumenty k Bolzanovi.

Údaje o **nakladatelích** nemohou být objektivní, zmiňme však přesto pravidelného dárců Jaroslava Pospíšila a nakla-

datele Jana Ottu (184–1916), jenž poskytl knihovně velký dar roku 1879. Velké množství svazků věnoval také v roce 1877, dva roky před svou neočekávanou smrtí, turnovský nakladatel a knihkupec Theodor Mourek (1847–1879).

Mezi **knihovníky** si zaslouží zmínku Alexander Glitsch (1875–1905), bibliotekář Jednoty bratrské v Ochranově, a moskevský knihovník a profesor z Charkova Petr Alexejevič Bezsonov (1828–1898).

Existují zajímavosti, které se nedají zařadit do žádné kategorie. Například František Ježek z Blovic daroval muzejní knihovně roku 1889 první tisk v řeči Zulu, vytištěný roku 1850.

Závěr – shrnutí

Pokusíme-li se na závěr stručně shrnout výsledky, které přinesla analýza excerpt z Muzejníků, můžeme říci, že se struktura dárců v průběhu jednotlivých období proměňovala, podobně jako se proměňovala v 19. století i skladba společnosti a úloha jednotlivých společenských vrstev. Počet dárců jednotlivin postupně rostl (s výjimkou období, kdy z nějakých důvodů nebyla evidence darů v Muzejníku v úplnosti publikována, ať už to bylo po revolučním roce 1848 nebo později v době úmrtí Václava Hanky, než jeho nástupce převzal vedení knihovny). U větších celků stály na počátku budování knihovního fondu donace velkých šlechtických knihoven, v dalších letech se takové velké knižní dary objevovaly méně často.

V prvním sledovaném období jsou nejčastějšími dárci rukopisů a starých tisků duchovní, kteří na dlouhá desetiletí první pozici stále drží. Kromě činnosti sběratelské (mnozí z nich byli „zběrnými oudy“ Národního muzea) mohli čerpat např. i z vlastních farních knihoven, v nichž byla celá řada již nepoužívaných vzácných tisků. Těsně je následují profesori a učitelé a také úředníci. V druhém období (1849–1861) tyto tři skupiny stále zaujímají první tři pozice, co se týče četnosti darů. V některých letech předstihují duchovní učitelé nebo úředníci. Ve třetím období (1862–1893) pozvolna klesá počet dárců – duchovních, o první místo se střídají učitelé a profesori s úředníky, opominout nelze ani profese, které jsme zahrnuli do kolony „ostatní“ a které nabývají co do počtu a hodnoty darů na významu – jedná se zejména o právníky, lékaře a v některých obdobích také politiky (tam je ovšem hodnota darů nižší a častěji se jedná o písemnosti dokumentující některé historické události, zejména rok 1848). Svá díla pravidelně darovali muzejní knihovně někteří vědci a spisovatelé, konstantní skupinou dárců jsou již od dob Hankových také sami muzejníci.

Domácích institucí, které muzeum obdarovávají, je v prvním období málo, v druhém období jejich počet (jen velmi mírně) narůstá. Zlom nastává po roce 1861, kdy je povolena spolková činnost a muzeum začíná přijímat dary od celé řady spolků a hnutí. Jedná se v převážné míře o instituce světské, duchovní instituce jsou (v protikladu k masivní účasti duchovních jako jednotlivců) zastoupeny prakticky minimálně.

Dary zahraničních institucí a osob, popsáné v této studii spíše fragmentárně, by měly být do budoucna ještě podrobněji zpracovány a není pochyb o tom, že tento výzkum může přinést pozoruhodné výsledky. V prvním období spektrum

⁴³ VRCHOTKA, op. cit., s. 149.

⁴⁴ Mensinger se r. 1848 stal vojenským kaplanem v italském Miláně a ve zdejší Ambrosiánské knihovně zřídil evropské oddělení. Do italštiny přeložil Rukopis královédvorský a Zeyerův román Ondřej Černyšev.

Obr. 2.
Rukopis lékařství ze 17. století (opis dobového tisku). Dar
Boženy Němcové z roku 1849, Knihovna NM, sign. XII G 21

těchto dárců odráží zejména kontakty zakladatele muzea Kašpara Šternberka a Josefa Dobrovského, jenž koncipoval program knihovny. Tematická skladba darů odráží i vědecké zájmy těchto dvou osobností - jedná se o dvě základní skupiny knih – přírodovědné a slavistické. Počet darů ze zahraničí postupně roste a kulminuje k roku 1838, rok poté, po Šternberkově smrti dochází ke zlomu a účast zahraničních dárců se radikálně snižuje. Úměrně k tomuto úbytku narůstá počet dárců domácích. Zatímco v prvním sledovaném období převažují mezi dárci slovanské země (včetně slovansky mluvících součástí tehdejší monarchie), v období druhém mírně převažují dárci ze zemí německy mluvících, zejména co se týče historické literatury, a klesá podíl jihoslovanských zemí. Ve třetím období dominují mezi dárcovskými institucemi ústavy a úřady ruské a ukrajinské, dále pak instituce rakouské, méně než dříve pak polské a německé. V tomto období převažuje dárcovství přírodovědné literatury nad produkcí společenskovední, což bylo možná spojeno s úbytkem kontaktů na tomto poli po smrti Václava Hanky.

Zajímavou, byť nepočteně zastoupenou skupinou mezi dárci muzejní knihovně, byly ženy. Pro první období je téměř možné je spočítat na prstech – zpočátku se jedná zejména o šlechtičny, později k nim přistupují intelektuálky (např. Božena Němcová či přírodovědkyně Josefína Kablíková). Jejich dary mají spíše symbolickou hodnotu, jedná se o drobnosti, případně o jejich vlastní díla.

Druhé období nevykazuje zvláštní nárůst počtu dárek, opět mezi nimi najdeme zejména šlechtičny a spisovatel-

ky. Výrazně se nemění ani hodnota darů, výjimku tvoří dar 27 foliantů právních rukopisů a folianty o literární historii, které darovala Leopoldina hraběnka Silva Tarouca z pozůstalosti po Hermansdorfovi. Ve třetím období jsou šlechtičny v menšině, častými dárcyněmi jsou manželky či dcery významných osobností, jednající za sebe nebo za své zesnulé mužské příbuzné.

Zvláštní skupinu mezi ženami tvoří vdovy a dcery po mužích, kteří v poslední vůli odkázali své knihy nebo jejich část muzeu a ženy zde vystupují nikoli jako samostatné dárcyně, ale jen jako vykonavatelky poslední vůle. Jejich počet výrazně roste ve třetím sledovaném období, kdy tvoří větší část dárcyní. Někdy ženy nepředávají pozůstalost svých příbuzných samy, nýbrž prostřednictvím některého muže (např. Zdenka Šemberová předala otcovu pozůstalost přes F. L. Riegra).

Po roce 1861 se mezi dárci objevují také ženské spolky, zejména Americký klub dam nebo Ženský výrobní spolek. Co se týče složení darů ve třetím období, musíme konstatovat značný nárůst počtu i ceny darovaných knih, výjimkou není ani sbírka zakoupená přímo pro sbírky Národního muzea (dar vdovy po lékaři Hamerníkovi).

Jak jsme naznačili v úvodu, tato stručná studie má přinést jen dílčí vhled do problematiky a upozornit na dějiny akvizice v muzejní knihovně jako předmět bádání zajímavý nejen pro knihovníky, ale i pro historiky, demografy, slavisty i další obory.

Přílohy

Příloha 1: Seznam duchovních a světských institucí do roku 1850⁴⁵

Duchovní instituce:

kněžská arcibiskupská konsistoř pražská – 1830, 1832–35, 1838–46 (časopis katolického duchovenstva a seznamy duchovních) a pražští arcibiskupští alumni – 1834
Výšebrodský cisterciácký klášter – 1838
Voršulinský konvent kutnohorský – 1844

Světské instituce:

Královská česká společnost nauk – 1830, 1832–36, 1838–39, 1841–47, 1849 (schematismy)
Vlastenská hospodářská společnost v Čechách (Král. hosp. spol. v Čechách, c. k. vlastenská hosp. spol.) – 1833, 1835, 1837–42, 1844, 1846–47, 1849 (vlastní publikace)
Jednota (spolek) pro povzbuzení průmyslu v Čechách – 1836, 1838–39, 1841–47, 1849
Společnost vlastenských přátel umění v Praze – 1833
Ústav pro zaopatřování a zaměstnávání vyrostlých slepých – 1833
Jednota milovníků hudby církevní v Čechách – 1833
Jednota milovníků hudby církevní v Praze – 1833
Spolek čtenářský v Písku – 1830, 1832–35, 1838–42 (pražské a vídeňské všeobecné noviny)
c. k. ředitelství vysokých škol pražských – 1827, 1829, 1830
Filosofická fakulta vysokých škol pražských – 1830, 1832, 1834
Presidium zemské (Vysoké zemské presidium) – 1832, 1835
C. k. moravskoslezská společnost pro rolnictví etc. (pro zvelebení orby) – 1844, 1845
Písecká obec městská – 1830
Krajský úřad mladoboleslavský – 1842
Pražská měšťanská beseda – 1846 (vlastní řád)
Výbor slovanské lípy – 1849

⁴⁵ Toto je pouze pracovní seznam institucí, jejichž názvy jsou uvedeny v podobě, jak byly zapsány ve své době v Muzejníku.

Moravský výbor zemský – 1849
Obecní výbor i magistrát chebský – 1849 (listiny)

Příloha 2:

Domácí instituce 1850–1861

C. k. vrchní soud zemský
c. k. místodržitelství 1860
c. k. policejní direkcí v Praze – 1857
c. k. krajinský soud v Praze – 1852, 1857
C. k. hospodářská společnost v Čechách, 1850
c. k. hvězdárna v Praze 1860
Vranská hospodářská jednota, 1850
Maticе česká 1851
Národní jednota sv. Cyrila a Metoděje v Brně, 1850 (před-
chůdkyně Maticе moravské, přejm. 1853), 1852, 1859
Sbor k vydávání zemských desk moravských 1856
Moravský stavovský výbor 1858
Městská rada v Jindřichově Hradci – 1861

Příloha 3:

Zahraněční instituce 1850–1861

Německé: Germanské museum 1856
Historický spolek v Horním Falcku 1857
Historický spolek pro Hořejší Bavorsko 1857
Historický spolek ve Štýrsku 1856, 1859
Historický spolek v Dolních Francích 1860
Spolek pro dějiny Braniborska 1860
Nassavský spolek starožitníků 1860, Německo
Král. akademie nauk v Mnichově 1859
Akademie nauk Berlín 1858
Polské: Společnost vědecká v Krakově 1858, 59
Vydavatelství bibliotéky varšavské 1860
Vydavatelství Gazety codzienné 1860
Ruské a ukrajinské: C. ruské vyslanectví ve Vídni 1858
Ruská akademie v Petrohradě 1860
Oděský spolek historický 1858
Slezské a lužické: Spolek pro dějepis slezský 1859
Slezská společnost pro vlastenecké vzdělávání 1857
Hornolužická společnost nauk 1860
Další: Maticе rusínská ve Lvově 1851
Maticе srbská ve Zhořelci 1857
Smithsonian Institute 1858
Spolek starožitníků v Dánsku 1860
C. k. akademie nauk ve Vídni 1858, 1860

Příloha 4:

Zahraněční instituce v letech 1862–1893

C. ruská akademie nauk v Petrohradu
Slovanský komitét v Petrohradě (prezident J. P. Kornilov)
Slovanský komitét v Moskvě
Společnost milovníků přírodovědy při univerzitě moskevské
Jihozápadní oddíl ruské geografické společnosti v Kyjevě
C. botanická zahrada v Petrohradě (ředitel)
Společnost milovníků starého písemnictví v Petrohradě (Ob-
ščestvo ljubitel'ej drevnoj pismennosti) Novoruská universita
v Oděse
Archeologické muzeum v Kyjevě
Ministerstvo kultu a vyučování ve Vídni
Historischer Verein für Steiermark
Museum Francisco-Carolinum v Linci
C. k. ústřední komise historická ve Vídni
C. k. říšský ústav geologický
Reformované kollegium v Kološi (Kolozsvár, dnešní Cluj-

-Napoca)

Uherská akademie nauk v Pešti
Maďarské muzeum v Budapešti
Kolej nejsvětější Trojice v Cambridgi
British Museum – fosilie, průvodci
Zoological Society of London
Howard College v Cambridgi
Královská bavorská akademie nauk v Mnichově
Spolek pro dějiny braniborské (Verein für Geschichte der
Mark Brandenburg)
Botanický spolek provincie braniborské
Akademie věd v Krakově
Správa akademie umění v Krakově
Redakce fil. věstníku ve Varšavě
Akademické bratrstvo ve Lvově
Ústav Ossolinských ve Lvově
Jihoslovanská akademie v Záhřebu
Maticе slovinská v Lublani
Spolek pro dějepis a starožitnosti Slezska ve Vratislavi (Ve-
rein für Geschichte und Altertümer Schlesiens)
Museo preistorico v Římě
Museum Vilenské
United States Geological and Geographical Survey

Příloha 5:

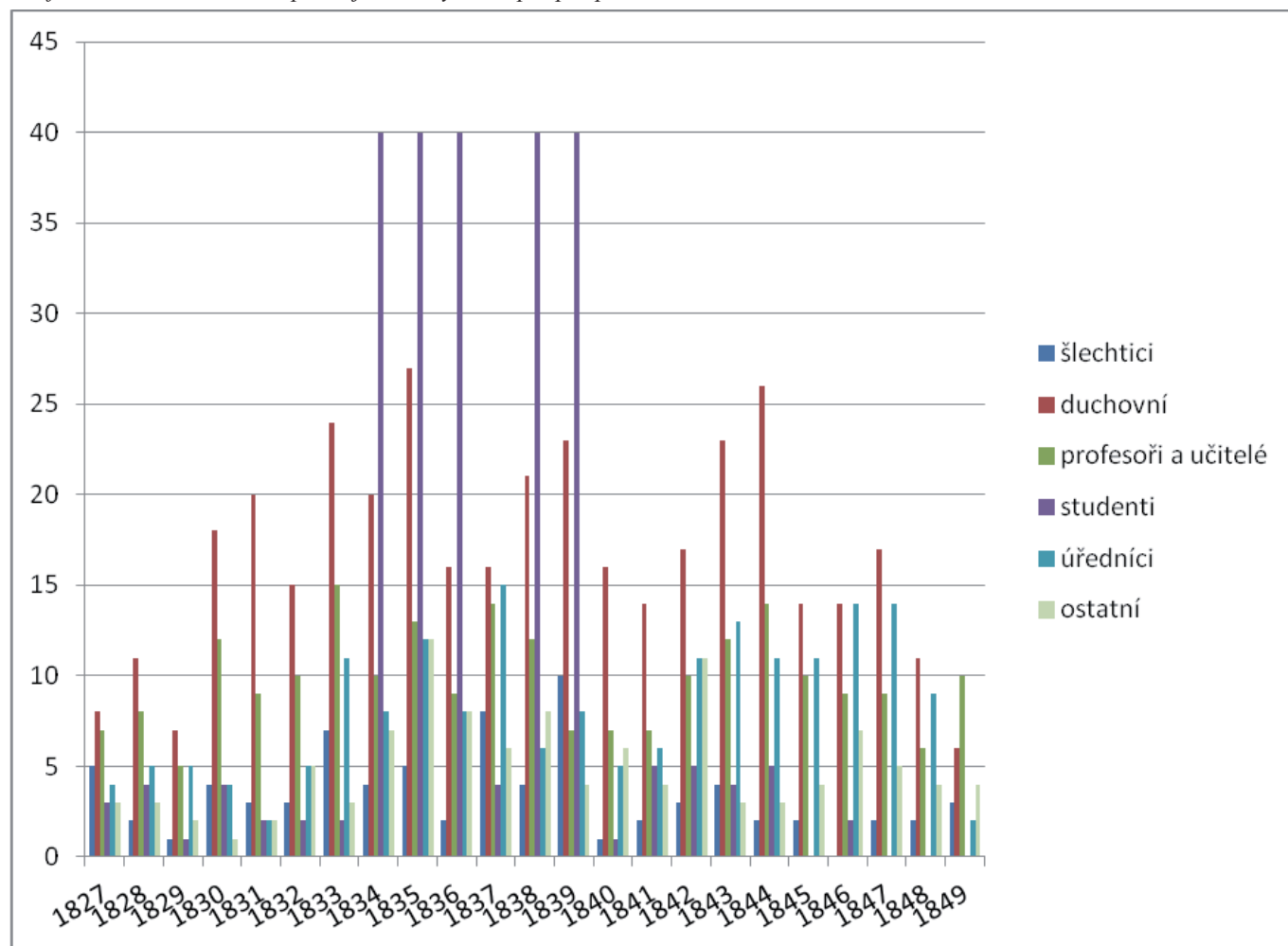
Domácí instituce 1862–1893

C. k. ředitelství skladu školních knih v Praze – 1868, 75
C. k. nejvyšší komornický úřad – 1872, 73 (Schatzkammer,
kontinuace)
C. k. policejní ředitelství v Praze – 1876, 77, 79, 80, 84, 85
Maticе česká 1872, 74, 76 (velká donace), 77, 78, 80, 81, 82–84
Sbor přírodovědecký českého musea – 1882
Redakce Muzejníka – 1877, 83
Královská česká společnost nauk – 1874, 79, 82, 85
Zemský výbor na Moravě – 1874, 81
Ženský výrobní spolek (vlastní dokumenty) – 1875
Dámy bývalého amerického klubu v Praze – 1873
Archeologický sbor v Praze – 1877, 85
Komitét pro výzkum země české – 1877
Komitét pro přírodovědecký výzkum Čech – 1882
Spolek historický v Praze – 1878, 84
Společnost přátel starožitností českých v Praze – 1890, 91
(větší donace)
Pohádková komise spolku Slavia – 1878
Redakce Pokroku – 1879
Typografická beseda – 1873
Jednota průmyslová v Praze – 1884
Jednota českých matematiků v Praze (všechny spisy) – 1878
Právníká jednota – 1869 (O následování Krista Pána)
Spolek českých lékařů – 1883
Otakar – spolek číšníků – (historie klatovská 1699)
Mravenci – po rozpuštění spolku Mravenci sbírka zábav-
ných a poučných spisů – 1879
Městské muzeum v Plzni – první zpráva – 1881
Purkmistrovský úřad Velvar – 1885
Městská rada ve Dvoře Králové – (rukopis a jeden rkp. jako
deponát) – 1888
Ředitelství reálky v Rakovníce – 1885
Jednota severočeská pro Bezděčín a okolí místní odbor – 1889
Spolek Havlíčkova pomníku v Kutné Hoře – 1884
Sbor střelecký v Turnově – 1878
Knihovna Markvartická – 1870

GRAFY

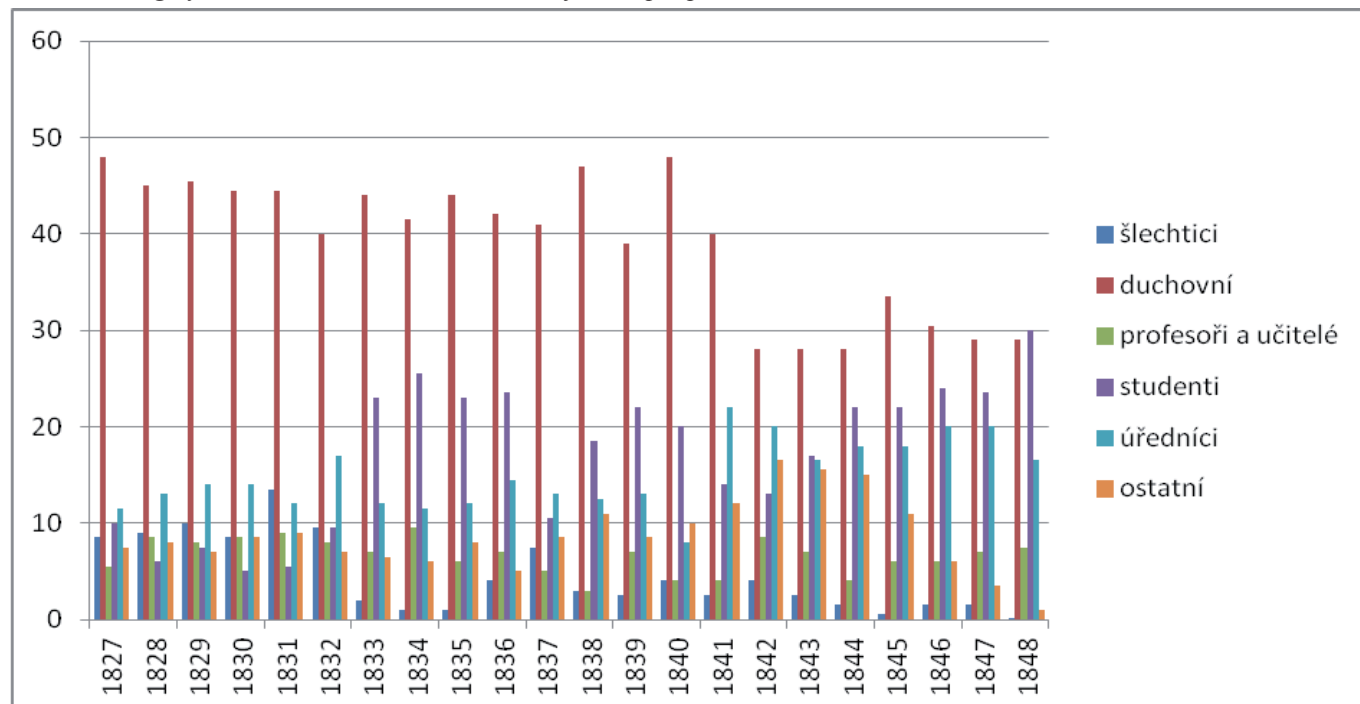
Příloha obr. 1

Graf četnosti knižních darů podle jednotlivých skupin přispěvatelů

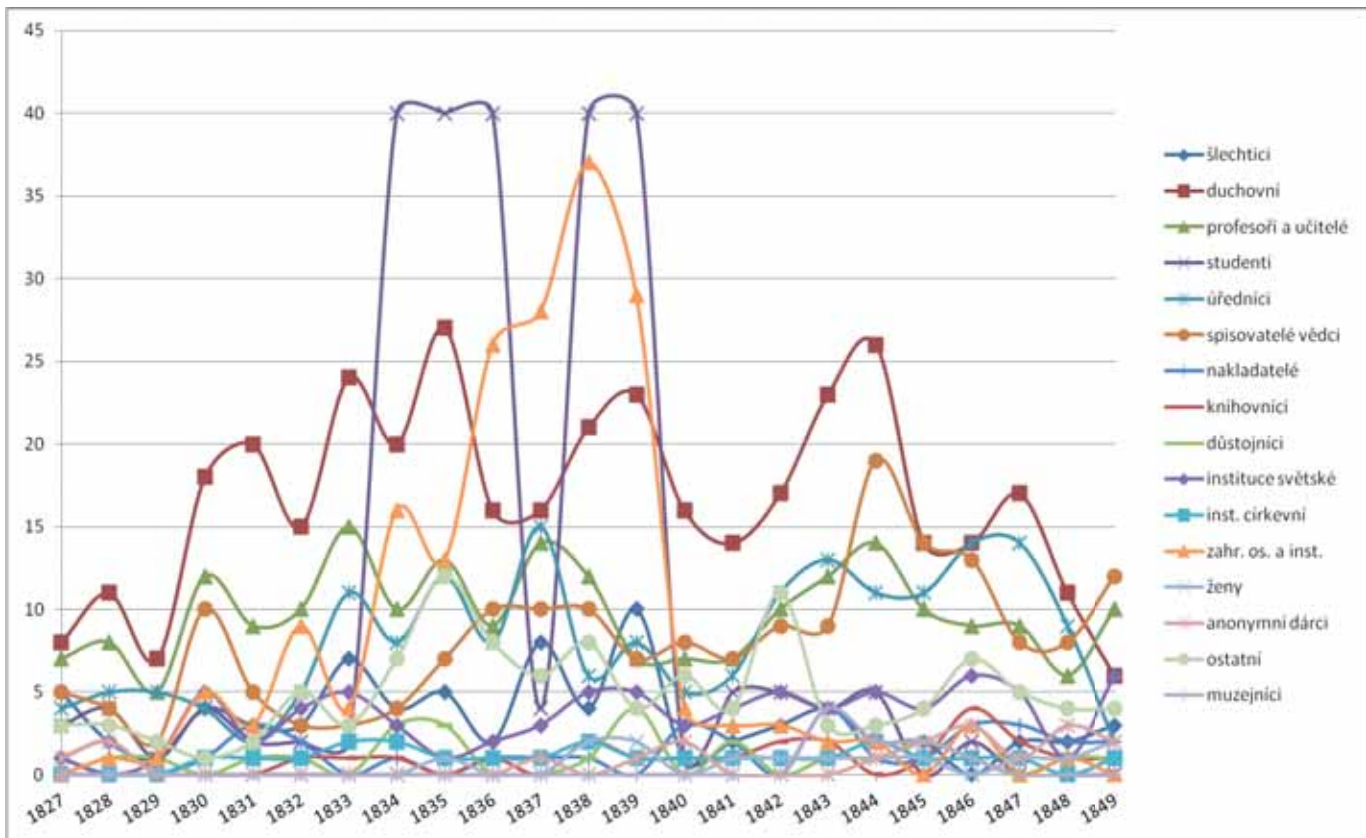

Příloha obr. 1a

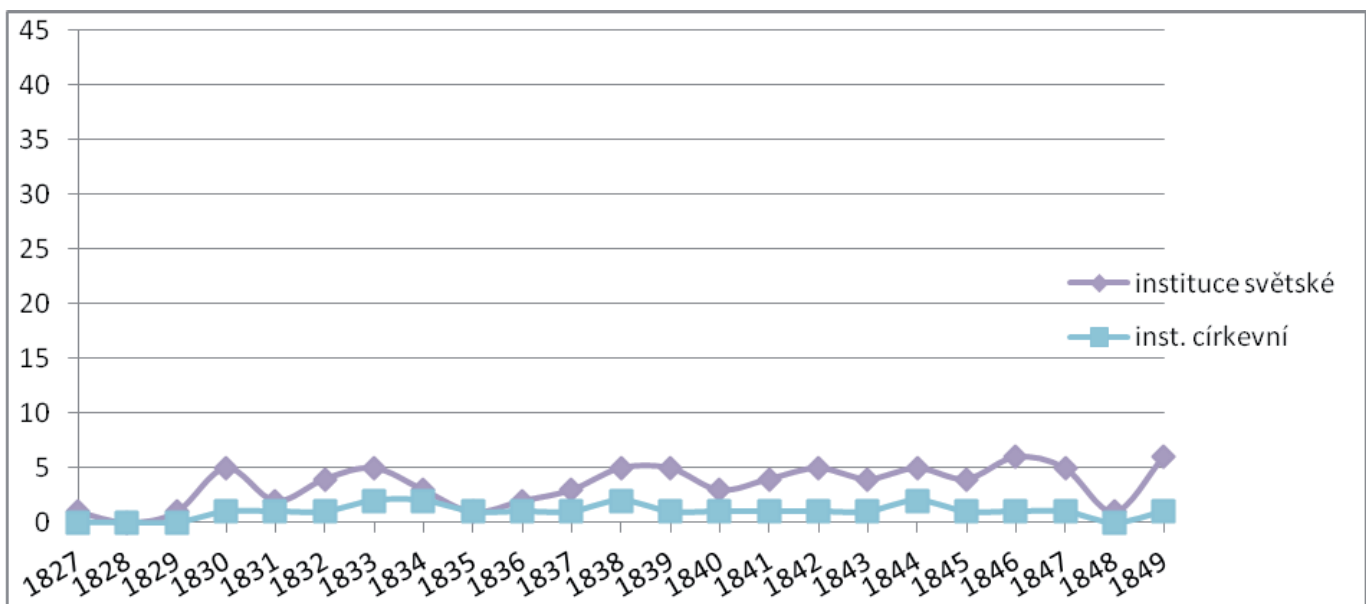
Pro srovnání graf sociálního složení abonentů Muzejníku a přispěvatelů Matice české dle M. Hrocha

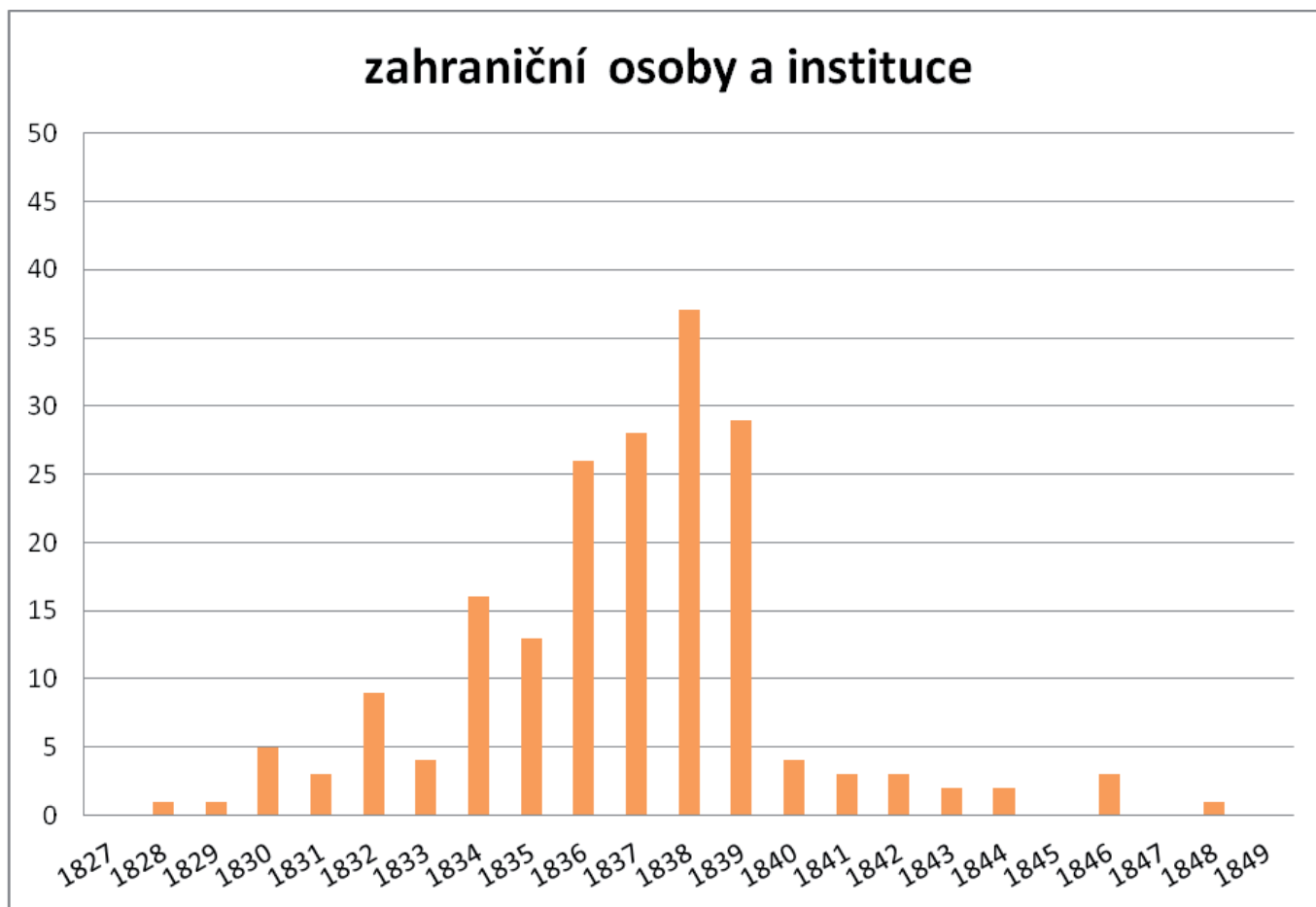
Příloha obr. 1b

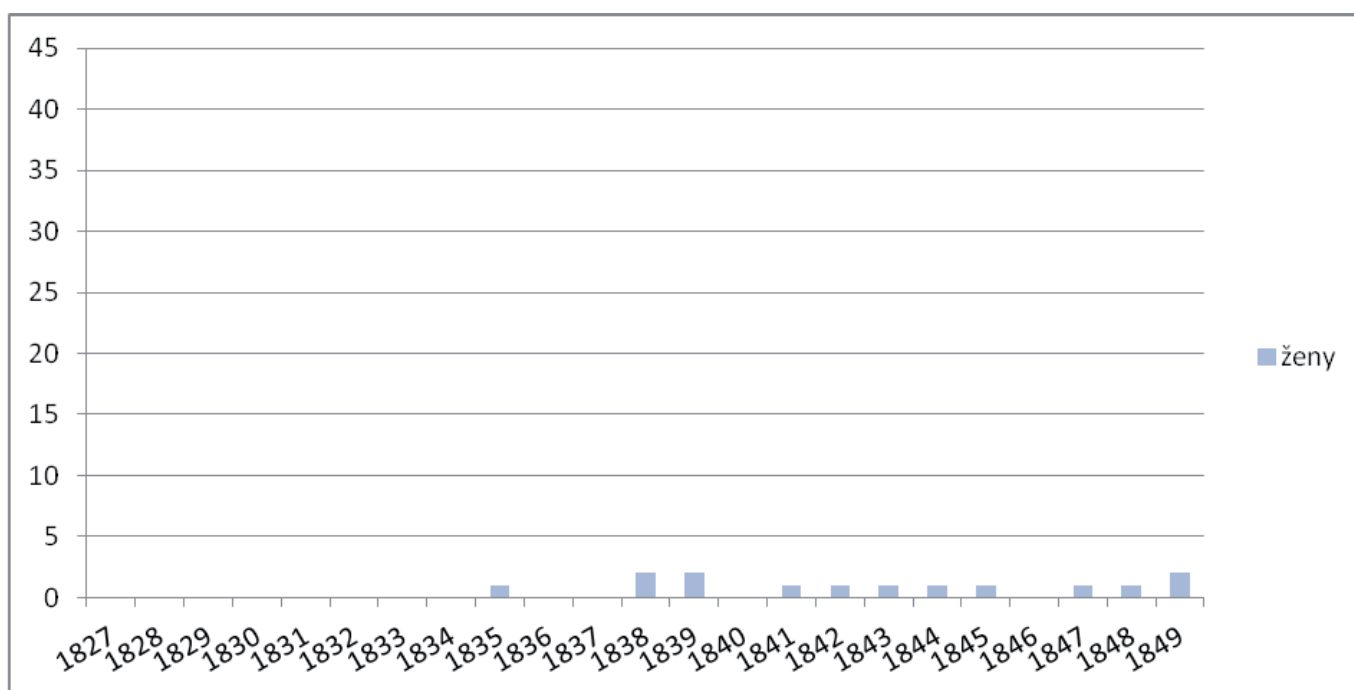
Příloha obr. 2
Duchovní a světské instituce do 1849

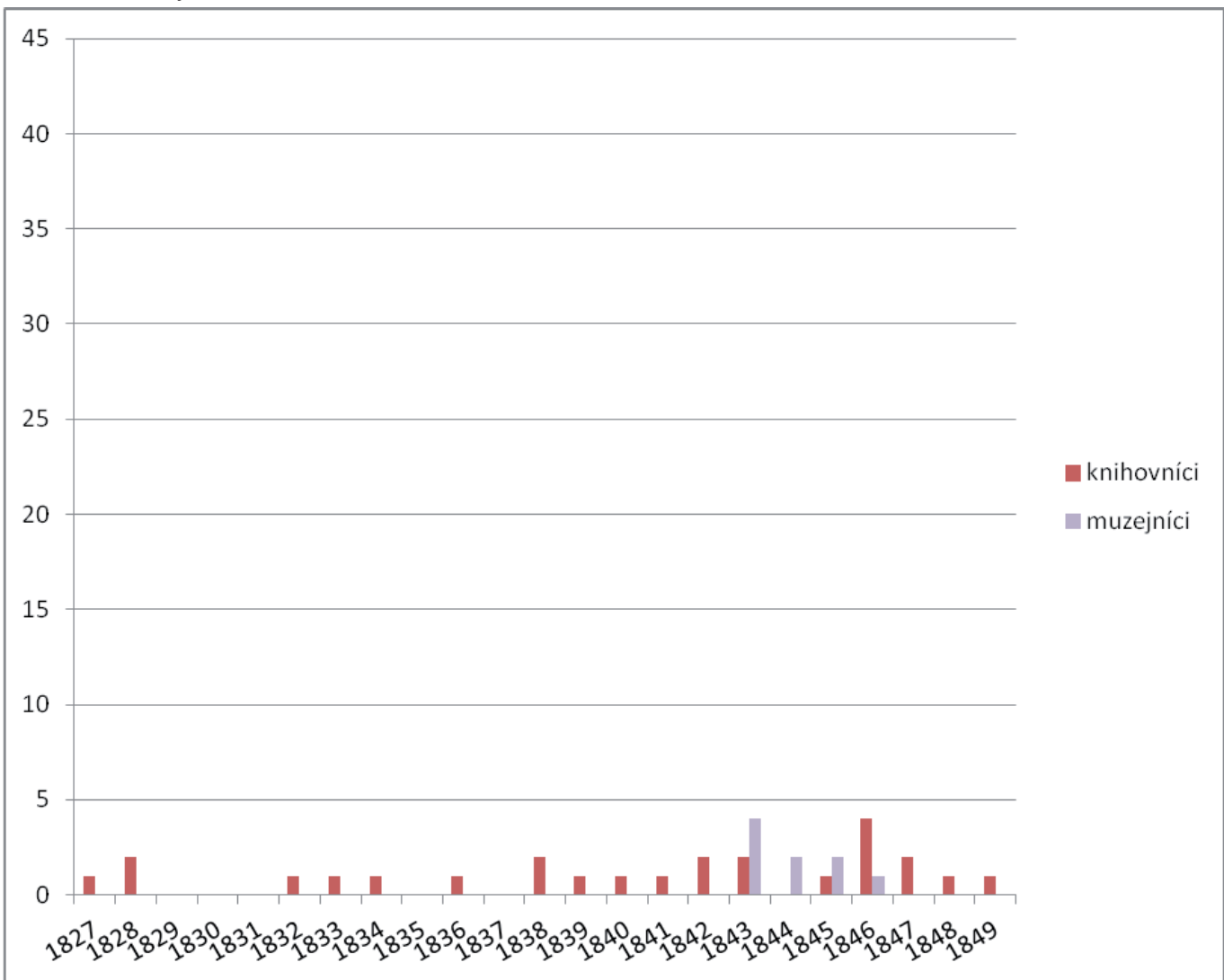
Příloha obr. 3
Zahraniční osoby a instituce

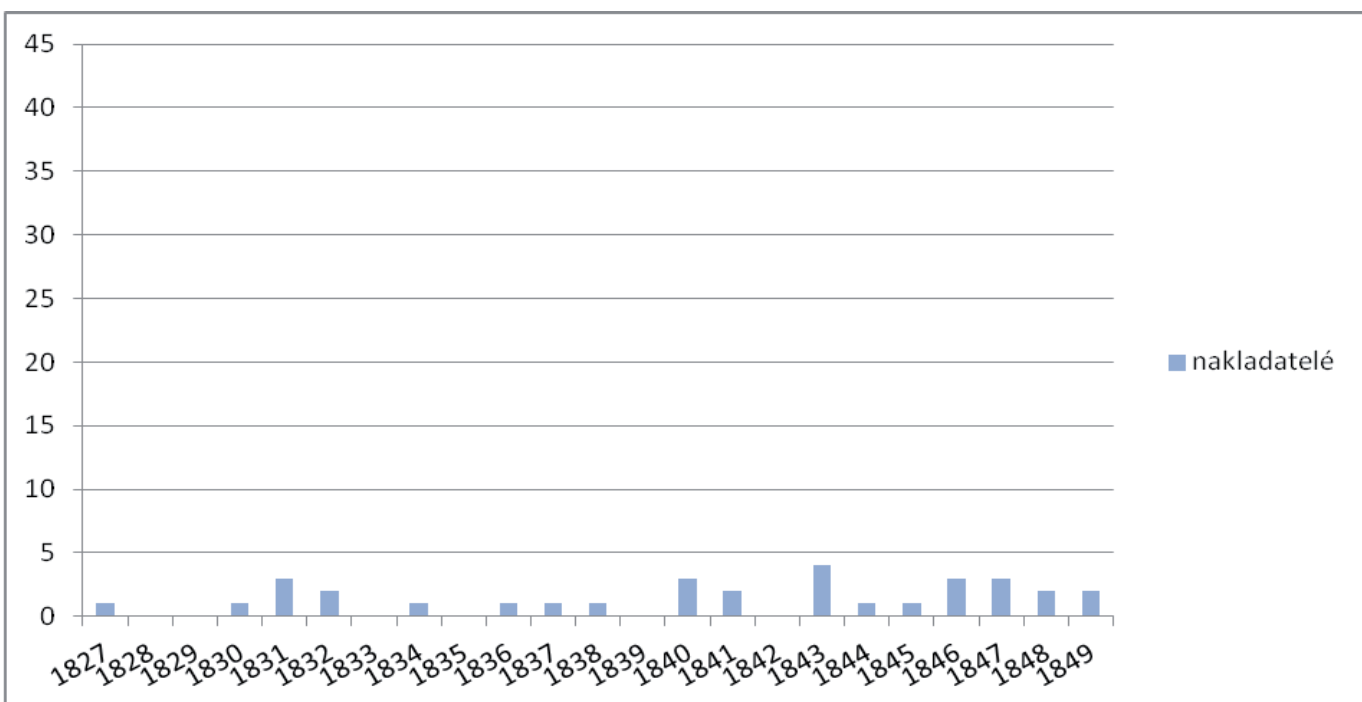
Příloha obr. 4
Ženy

Příloha obr. 5
Knihovníci a muzejníci

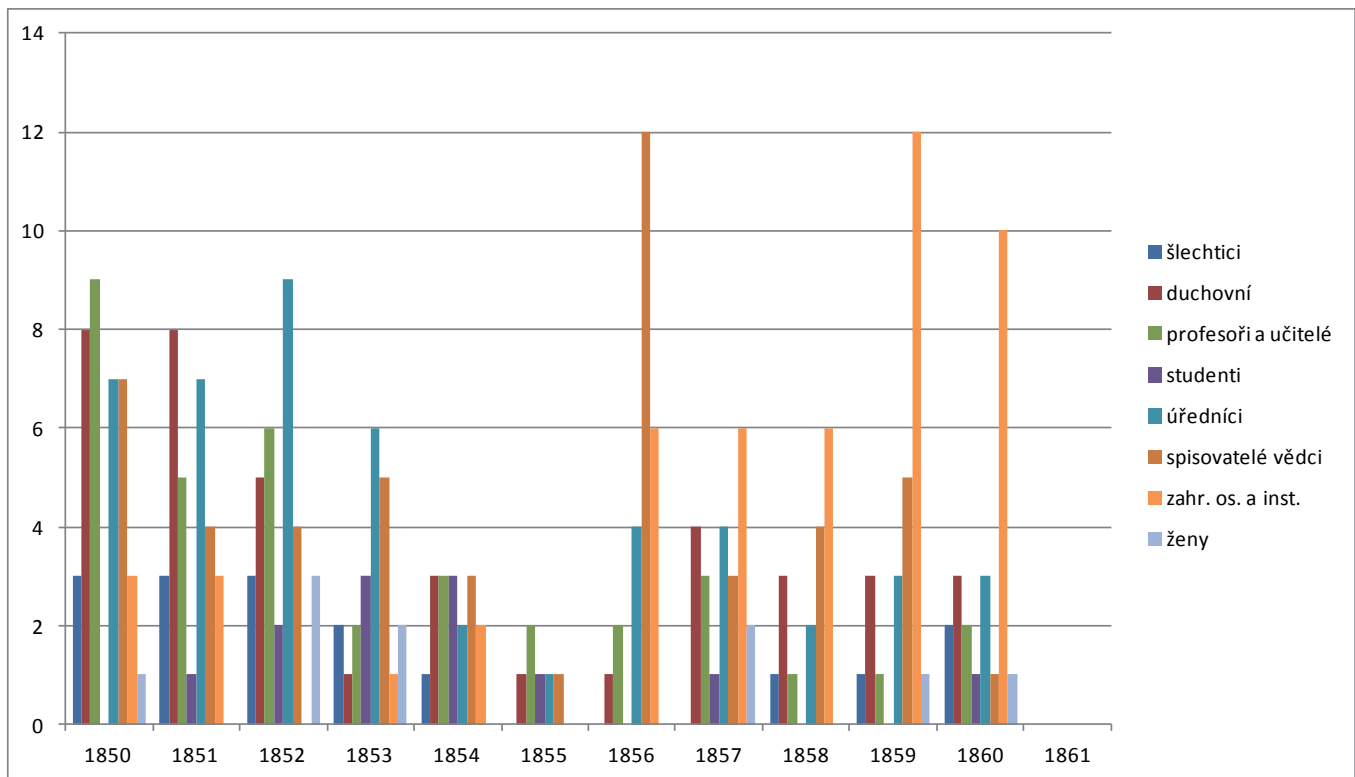

Příloha obr. 6
Nakladatelé

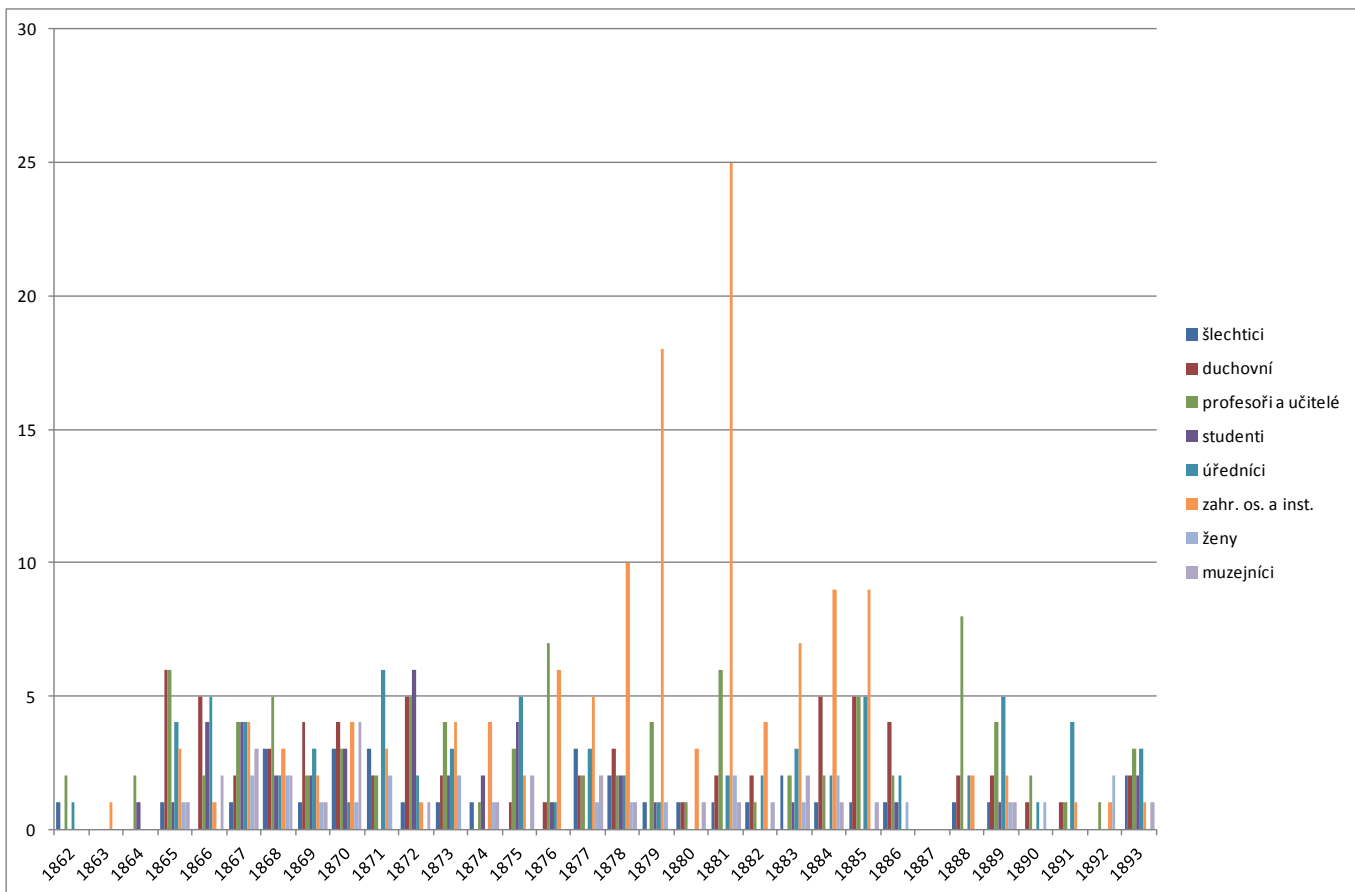
Příloha obr. 7

Graf nejčastěji zastoupených dárců rukopisů, tisků do r. 1850 a specifických zkoumaných skupin

Příloha obr. 8

Období 1862–1893

* dary za rok 1887 v Muzejniku chybí

Josef Vojtěch Sedláček. Olejomalba na papíře Ferdinanda svob. pána von Lütgendorf (1785–1858), Praha 1817. Foto Jan Rendek. Národní muzeum

Josef Liboslav Ziegler. Olej na plátně. Anonym, asi 1825–1830. Foto Radovan Boček. Národní muzeum

Dominik František Kynský. Olej na plátně od Eustacha Klima (podle předlohy Josefa Emanuela Teltschera z r. 1836), Brno (?), 1842. Foto Radovan Boček. Národní muzeum

Jan Palacký v dětském věku, na portrétu se svou matkou hrající na harfu a sestrou. Kopie podle obrazu Antonína Machka asi z r. 1837. Olej na plátně, Praha, asi 1890–1900. Foto Radovan Boček. Národní muzeum

Barbra Hanková (1800–1869). Malba Antonína Machka (1775–1844) z r. 1826. Olej na plátně. Foto Jan Rendek. Národní muzeum